

I gamle fotefar

ØYER OG TRETTEHISTORIELAG 1989

I gamle fotefar

Redaksjon:

Ola T. Rybakken

Johan Kraabøl

ØYER OG TRETTEHISTORIELAG
1989

Forside: Haustfarger ved Vesleslåa.
Foto: Ola T. Rybakken.
Dale-Gudbrands Trykkeri a.s., Tretten.
ISBN 82-7275-054-6

Innhold

	Side
Forord	5
Avskjedssang til Moksa	7
Fra svunne tider	9
Om Stor-Ofsen og skadene i Øyer	13
Da 'n Frants «låg ute»	27
Jeg fant, jeg fant!	30
Skitrekk ved Winge	31
Gamle skriuvar i Baklia	33
Dale-Gudbrand	36
Gode råd mot sykdommer på folk og fe	40
Anton Nymoen, 1849–1926	43
Fra en registreringsforretning og et skifte i 1841	47
Et vekkelsesmøte for over 100 år siden	50
Fra kløvråk til bilveg	51
Reven og viuspenninga	53
Det var en gang ei seter –	55
Hunderfossen og kommunegrensa	63
Skiklubben «Samhold»	64
Litt om en snekkersvenn og et svennebrev	67
Turisterne og nordmønderne	68
Etterord	70

Forord

Som ny og forholdsvis «ung» formann i historielaget er det en ære for meg å få skrive forordet til I GAMLE FOTEFAR.

I GAMLE FOTEFAR er ei viktig bok for historielaget og for folk i Øyer. Den forteller hva som hendte «før i tida» i bygda – og ikke nødvendigvis bare de store hendingene, men også dagliglivets historie.

Det å kjenne sin egen og folks historie har alltid vært viktig. Det har noe med identitet å gjøre. Men nå synes det ekstra viktig å bli kjent med røttene sine. Det skjer store forandringer i Øyer. OL og Hafjell er stikkord her. Det satses på turisme i stor skala. Dette vil få konsekvenser på godt og vondt. Og en ting er sikkert: Øyer vil ikke være den samme bygda etter denne utbygginga. Hva skjer med oss, våre meninger og våre holdninger? Hva skjer med vår mentalitet? Hvordan blir det å bo her? I det hele tatt: Hva skjer med bygda vår?

Historielagets oppgave blir å arbeide for å bevare Øyers særpreg. Vi må formidle de gode tradisjoner og verdier som finnes, slik at de ikke går tapt. Vi må med andre ord være vaktbikkjene om bygdekulturen – samtidig som vi må formidle våre sambygdinger hva denne kulturen er for noe. Dette er ei ambisiøs målsetting, men så høye mål bør et historielag sette seg.

Som en del av et slikt arbeid synes jeg I GAMLE FOTEFAR er viktig. Og derfor vil jeg også benytte anledningen til å takke de to ildsjelene bak boka, Ola T. Rybakken og Johan Kråbøl, for deres utrettelige arbeid. Uten de to hadde det ikke blitt noe av I GAMLE FOTEFAR i år.

GOD FORNØYELSE.

Johs. L. Nermo

formann i Øyer og Tretten Historielag

Høsten 1977 valgte Øyer kommunestyre å gå inn i samarbeide med Midt-Gudbrandsdal Elverk. Fra 1. januar 1978 overtok Midt-Gudbrandsdal Elverk rettighetene til Moksa Kraftverk, damanlegg, fallrettigheter og kraftstasjonen. Dermed var det slutt på det kommunale elverket.

Tre måneder senere, den 1. april 1978, ble det holdt avskjedsfest for «det gamle» Moksa Kraftanlegg på Glomstad.

En sang for dagen – som var skrevet av Solveig Pålsrud – gjengis her:

Avskjedssang til Moksa

Mel.: Blandt de svarta fjellen ...

*I vårt Østfjell kan du høre Moksa's sang,
den har gledet mang en fjellmann på hans gang.
Der den klukker over steiner eller smyger stilt forbi,
stemmes sinnene til fred og harmoni.*

*Hennes toner lyder stundom litt forsagt,
men mot bygda får den myndighet og makt.
Mange har sett Moksa's ynde, mange så den yr og vill,
noen få så kraften bakom vannets spill.*

*Erik Solheim med sitt vidsyn og sitt mot,
lot sin tanke om å temme den slå rot.
Første kraftanlegg ble bygget og turbinen kom på plass
og gav sollys i en kulltråd under glass.*

*Stundom ble det nok for mye for en mann,
uten nedbør skape lys og temme vann.
Men det gav kommunen gnisten til å få en komité
for i eventyret ville alle med.*

*En kommune den skal styre med så mangt
og det hender at budsjettet blir for trangt.
Dette var jo intet Clondyke, ikke jakten etter gull,
men et middel det var Moksa's hvite kull.*

*Komitéens menn fant vei og de fant råd.
Året nittenatten manet dem til dåd,
Moksa-retten ble ervervet og arbeidet kom på gli.
Over larmen bruste Moksa's melodi.*

(forts. neste side)

*Vi kom fram til året nittentjueett,
Øyer-bygda var blitt omspent av et nett.
Moksa's krefter var blitt temmet gjennom damanlegg og rør.
Optimismen sto så høyt som aldri før.*

*Tapper innsats og halvannen million
hadde gitt kommunen egen kraftstasjon.
Starten skjedde i september og det første lys ble tent,
kraft og varme strømmet ut til abonnent.*

*Nå kom frukten av de mange tunge tak
til stor ære for den staben som sto bak.
Moksa Kraftanlegg brøt veien gjennom seksogfemti år
til velsignelse for Øyer-bygda vår.*

*I vår tid er det så mye som skal skje,
små kommuner greier knapt å følge med.
Men at fellesskap gir styrke er en gammel god moral.
Moksa-kraften den ble interkommunal.*

*Det var ennå mye mer vi skulle sagt,
våre framtidshåp og planer er intakt.
Moksa Kraftanlegg i Øyer det er over og forbi,
men vår kraft har fått en videre regi.*

*Hver og en er kommet hit som Moksa's gjest,
vi er samlet for å holde avskjedsfest.
Kraftens kilde synger fortsatt, den har ekko i sin sang,
– over tyve millioners muntre klang.*

*Her i sangen lar vi ingen være nevnt,
derfor lar vi heller ingen være glemt.
Mange har sin del av æren for de krafttak som er gjort.
Takk til Kraftanlegget Moksa som gikk bort.*

Solveig Pålsrud

Fra Ivar Enge har vi fått følgende avisclipp fra først i 60-åra, som gjengis med samtykke fra Nationen.

Fra svunne tider

Av Johan Kasper Sprækkenhus

Før jernbanen ble åpnet til Eidsvoll i 1854, drog bønder fra alle Gudbrandsdalens bygder en gang hver vinter den lange vei til Kristiania. Det kunne være opptil hundre hester i enkelte ferder. Dølene reiste til byen for å selge ost, smør, kjøtt, flesk, rakørret, rype, hare og mye annet. De tok inn på Gamle Christiana, hvor det var stallrom til hestene. Her ble det byttet, solgt og kjøpt hester og drukket mang en kjøpskål. Det var

et møte mellom by og land – en slags marken, som satte sitt preg på omgivelsene. Byens unge kvinner svermet som møll omkring lys-et, inn i rom, spilltau, restaurant – overalt, hvor de kunne komme. De ville se på hestene, varene og kanskje aller helst titte på unge bondesønner, som var med på ferden.

Hjemover hadde dølene med seg kaffe, sukker og andre kolonialvarer beregnet til et helt års forbruk. Sammenlagt ble det altså

«Om Paradiset finnes må det være her», uttalte danske lærerinner på togreise gjennom dalen. I så fall er det stort å være forunt å bo der. Bildet er tatt mot nord fra jernbanelinja sør for Stavslia.

Til venstre, lengst bort er Kartberget mot Fåvang.

Foto: Jørn Kraabøl.

betydelige mengder. Og glemmes må det ikke, at på de fleste lass stod der godt nedpakket en dunk med rød lakk over spunset. Dens innhold skulle være til vederkvegelse i jula og ellers, når det trengtes. Man ble jo så god kar, så sterk av det. År imellom hendte det også, at en av byens døtre gav seg med på hjemferden og ble gårdkjerring i dalen. Og gamle folk har fortalt meg, at disse kvinner gikk med liv, lyst og energi inn i sitt yrke som husmor, at de med dug tok del i gårdens mange arbeidsgrener – i fjøs, stall – kort sagt – ute som inne. Deres liv hadde fått et rikere innhold – i pakt med selve naturen, med livet som spirte og grodde i skog og mark, når våren suste sitt eventyr inn over dal, bygd og grend.

Min fedregård Sprækkenhus – alene om navnet i hele Norge – ligger midtveis mellom Tretten og Losna stasjon på vestsiden av Lågen, hvor Losnavatnet er på det bredeste. – Høst, vinter, vår og sommer har man fra gårdens vinduer utsyn over dette vannet. Det skifter med årstidene. Når det en St. Håndag ligger i full landfyll – blikrende i solglitter uten en eneste krusing, ser du østsidens skoglier og gårder vevd som et fagert teppe i den skinnende flate. – Eller om høsten i sol og stålblank is, når lysrefleksen kaster sitt glitter over rimfrosne lier «kan man ingenstad venare sjå».

For 35 år siden var jeg i følge med danske lærerinner fra Tretten til Hundorp. En av dem, som stod i et vognvindu og stirret ut over Losnavatnet og mot lien i øst, ropte: «Er det igjen noe av paradiset på jorden, må det være her!»

Ja, det er også 35 år siden jeg besøkte min fedrenegård. Men jeg vandrer i tankene så ofte «På gjengrodde stier». Og det kan hende, jeg roper Wergelands ord for meg selv: «Ve den, hvis barm ei voldsomt slår ved hjemmets syn av glede»!

Fra Sandane i Fåvang til Bådstø i Tretten kjørte norddølene på sine Kristiania-ferder alltid Losnaisen både på ut- og hjemvei. I 1850-årene var der mye ulv i Gudbrandsdalen. Fra gårdens vinduer kunne bestemor,

som har fortalt dette, sitte og se ferdene både når de dro til byen og kom tilbake. Ulveflokkene fulgte da etter og på sidene. De skinnkledde gubber på lassene hadde svøper med lange snorer, hvor det var festet en blykule ytterst. Når en ulv ble truffet, kunne den sette seg og kare med labbene over snuten. Og iblant sende de gamle munnladningsriffler ett dyr eller to over i de evige jaktmarker. Men de andre hæset videre med lange, blodrøde tunger og svelg, som siklet av sult.

– Det var en høst, også i 50-årene. Isen lå som et skinnende, stålblankt skjold over vannet. På Sprækkenhus hadde de en flere år gammel râne, som iblant ble sluppet ut for å få litt mosjon. Den satte ut på isen. Tenkte kanskje å ta seg en frietur over til gårdene på østsiden. Men isen var blank og hard – gav intet fotfeste. Rånen måtte ake seg fram på bakenden. Huden lå i tykke folder ned etter sidene. Hoggtennene stod ut fra kjevebena, krumme, brede og kvasse, som sablene Osmani pasja brukte ved Plevna. – Det var ikke akkurat noen pen frier. Den var ikke kommet så langt fra land før 3 ulver kom ut fra en skogtange litt lenger nord. Heller ikke de fikk fotfeste på den glatte is. I sin iver etter å komme fram til sitt bytte, seilte de alt i ett over ende. Men de året seg videre, mens lange, sylkvasse tenner kvitnet i grådige kjefter. – En gikk til angrep bakfra og en på hver sin side. Men rånen hadde absolutt ikke til hensikt å spandere hverken skinke eller kotelletter på sine ubudne gjester. De lange, brede og kvasse hogtennene, som stod langt ut til sidene, rev ulvemagene opp. Selv den, som angrep bakfra, kom i sin iver ut til en side og ble opprevet med det samme. Dermed var slaget slutt. Rånen returnerte uskadd til gårds. Ulvene ble hentet med hest. Skinnene fikk senere plass i en nydelig pels, som i sin tid ble gitt i bryllupsgave til en slektning som giftet seg i Østerdalen. Ja, den har sin historie den pelsen.

Hopper vi 50 år lenger fram i tiden til 1900, var det også mye ulv i Gudbrandsdalen – og selvfølgelig også andre steder i landet. Det var det året jeg gikk for presten. En jevnaldrende fetter var hos oss om vinteren, så vi

skulle være i følge. Vi hadde en mils vei å gå. Det ble mørkt før vi kom hjem, og det var, som nevnt, mye ulv det året. Den krysset ofte over veien foran oss. Og vi kunne se den streife omkring ute på Losna-isen. Jeg husker en kveld, vi var på hjemvei. I grind sleet, hvor veien går inn på tunet til nabogården Botterud, kom der rennende mot oss en diger ulv med en voksen geit på ryggen. Den skvatt da den tørnet like mot oss, slapp geita og rente med lange byks til skogs. En av oss sprang inn på gården og varslet så der kom en kar og avlivet geita. Det var et prakteksemplar av en ulv, og den hadde svære krefter. – Her har levd sterke karer gjennom tidene. Men det er ikke sikkert alle ville klart å ta en voksen geit i strupen med én neve og slengt den på ryggen. Sammenligningen vil gi oss en forestilling om ulvens styrke. Den ulv, som invaderte Gudbrandsdalen og andre dalfører her på Østlandet omkring hundreårsskiftet, var av uvanlig størrelse. En gårdbruker på Tretten østside – Ola Jonsgård – tok vinteren 1900 en ulv med gift. Den veide 90 kg. Kjøpmann Ole Borgen, Lillehammer, kjøpte den og utstilte den i et bur om vinteren. En konge på «Lit de parade». Fra byen og distriktene omkring valfartset mennesker i alle aldre for å se denne rasens stolte majestet.

Midtveis mellom gårdene Boterud og Sprækkenhus er der en slette vi kaller Bekkjesletta. Her stod det julekveldsnatten 1900 et ulveslag. Det var ikke av det omfang som Jakob B. Bull forteller om, men det var en kamp på liv og død mellom 2 hunder og 3 ulver. I Botterud hadde de en hund som het Bamse. Jeg var med som 13 år gammel gutt da min far med flere – den 31. oktober 1898 – skjøt den siste bjørn, som har vært skutt i Tretten-Baklien, og det var Bamse, som sørget for musikken. På Sprækkenhus hadde vi en hund som het Bismark. Fra den store, tyske jernkansler Bismarks dage hadde alle hunder i Sprækkenhus hett Bismark. Av hvilken grunn vet jeg ikke. Gårdshundene lå alltid ute om nettene. Jeg rekonstruerer det lille ulveslaget slik: Bamse hadde i de tidlige natetimer tatt seg en tur nordover bygdeveien. På Bekkjesletta ble den angrepet av tre ulver. Bismark som hørte Bamses skrik i den ulike kamp, satte i lange, hivende byks til unnsetning. Bismark var stor og kraftig – en kjempe mellom hunder. Hele natten raste slaget. Bamse fikk avbitt begge ører og ble stygt opprevet i den ene siden. Bismark hadde bare noen små risp. Men jegere, som om morgenen satte etter rovdirene på ski, rekte blodvei etter dem helt inn på høgfjellet, hvor de måtte oppgi jakten.

Tegning: Ola T. Rybakken.

Ola T. Rybakken:

Om Stor-Ofsen og skadene i Øyer

Den forferdelige storflommen fra 21. til 23. juli 1789, er den verste naturkatastrofe som har ramma Gudbrandsdalen i historisk tid. Flommen fikk eget navn – Ofsen, eller Stor-Ofsen, et norddalsuttrykk som nærmest betydde Syndefloden. Der skadene var aller verst så de på flommen som en Guds straffedom.

200-årsminnet om hendinga er blitt markert på forskjellige måter, med avisartikler, utstilling på Skogbruksmuséet og ved lokale arrangement i de bygdelag som fikk de største skadene av ulykken.

Øyerbygda slapp lettere fra Ofsens herjinger enn alle de andre bygdene i dalen, men i et lokalhefte som dette kan det kanskje være av interesse å se på skadene nettopp her.

Det finnes lite av muntlige overleveringer om flomskadene fra Øyer, men på bakgrunn av skriftlig materiale i Statsarkivet i Hamar og Riksarkivet i Oslo, har det lyktes å finne fram til hvilke gardar og husmannsplasser som fikk skader av noe omfang.

Enkelte muntlige overleveringer og gamle notater fra bygda vil bli tatt med der de naturlig hører heime i rekkefølgen av dem som fikk skadetakst.

Men før vi går over til skadene i Øyer, tar vi med litt fra de bygdene i dalen der Ofsen herjet aller verst.

Gudbrandsdalen var vel det dalføret som fikk de verste ødeleggelsene, og av bygdene her var det Vågå som ble aller hardest rammet. 24 mennesker mistet livet, likeså 426 husdyr med stort og smått, omkring 2.800 mål med åker ble totalt ødelagt eller for noen år. Omtrent fem ganger så stort areal engmark ble helt eller delvis ødelagt, og over 1.000 hus ble tatt av flommen eller av jordras, mens vel 200 ble «skadet».

Fron hadde omtrent like store skader. Her omkom 20 mennesker og 120 husdyr fra hester til småkreatur. Jordarealene som ble ødelagt var enda større i Fron enn i Vågå, og nær 1.100 hus ble helt eller delvis ødelagt.

Den første skriftlige omtale av katastrofen sto å lese i «Norske Intelligenz-Sedler» onsdag 5. august 1789. Det var en skildring fra Fron, datert 27. juli, der det blant annet heter: «Onsdagen den 22de d:M: udbredede i Sær en almindelig Forfærdelse iblandt os,

da Field-Skridene med Torden-Brag trindt omkring borttoge Huuse, Agre og Enge, nedstyrtede ialt i den Dalen igjennemløbende Elv, Laugen kaldet, og derved opfyldte samme saaledes med Skog, Steen, Gruus og Vrag, at alle Huuse, Volde, Agre og Marker paa begge Sider af Elven beliggende, bleve overskyllede, endeel bortførte, andre nedmudrede.

Endnu veed man ikke hvor stor Ødeleggelsen norden for os er, siden Veiene ere ruinerede, endog Konge-Veien paa mange Steder udstyrtet, at ikke Rudera af samme kand kiendes, men saavel Beliggenheden, som den store Mængde Vrag, der har gaaet i Elven, lader befrygte megen Ulykke er skeet.

Saavidt man til i Dag med Vished har faaet Underretning om, ere 7 Mennesker her af Hoved-Sognet omkomne, 2de Gaarde, hvorfra Folkene Natten forut flyktede, med samt Huuse, Agre og Eng aldeles nedstyrtede,

mere end tyve Opsiddere lidet den betydeligste Skade paa Huuse og Ager, og nesten alle forloret sine Høe-Slaater.

Med Vished kand man ikke beregne det store Antal af Huusmænd, der med Familier

ere blevne huusvilde, og hvoraf Endeel fik reddet lidet, andre blotte Livet. Forfærdelsen lader seg ikke beskrive, hvorser og nogle som have kun ringe Sind-Styrke, ere blevne forvildede. →

Norske Intelligenz-Sedler.

N° 31.

Onsdagen den 5. Augusti 1789.

Froen i Gulbrandsdalen den 27de Julii 1789.

De flækkelige følger man her i denne Fjeld-Egn beskryttede sig af den strenge vedvarende Regn, ere desværre indtrafne, men og dertil langt færgeliger, end man kunde formode: Onsdagen den 2de d: M: udbredede i sær en almindelig Forsærelse iblandt os, da Fjeld-Skridene med Lørdag-Brag trundt omkring borttog Huuse, Ager og Eng, nedsyttede alt i den Dalen igiennemløbende Elv, Laugen kaldet, og derved opfyldte samme saaledes med Skov, Sten, Gruus og Drag, at alle Huuse, Bolde, Ager og Marker paa begge Sider af Elven beliggende, bleve overskylkede, endel bortførte, andre nedmødrede. Endnu veed man ikke hvor stor Ødeleggelsen norden for os er, siden Beien ere ruinerede, endog Konge-Beien paa mange Steder ut syrtet, at ikke Rudera af samme kand findes, men saavel Beliggenheden, som den store Mængde Drag, der har gaaet i Elven, lader besøgte megen Ulykke er skeet. Saavidt man ut i Dag med Vished har faact Underretning om, ere 7 Hønsker her af Hoved-Sognet omkomne, 2de Gaarde, hvorfra Folket Matten forud spættede, med samt Huuse, Ager og Eng aldeles nedsyttede, mere end tyve Opsiddere lidet den betydeligste Skade paa Huus og Ager, og nesten alle forloret sine Høe-Slaatter. Med Vished kand man ikke beregne det store Antal af Huusmænd, der med Familier ere blevne huusvilde, og hvoraf Endeel fik reddet lidet, andre blotte Livet. Forfærdelsen lader sig ikke beskrive, hvorser og nogle som have kun ringe Sinds-Styrke, ere blevne forvildede. Skulle denne Bekjendtgjørelse, som vist ikke overdriver Tabet, oppække en hielpsom Medlidenshed hos Landets Edle af begge Kian, i alle Stander, der under vor trykkende Tids Crisn maatte have tilovers af ridde de mest nedlidende af dette Egn,

Ei av nabobygdene til Øyer – Gausdal – fikk også enorme ødeleggelse. Fem mennesker mistet livet, 131 husdyr likeså. 348 hus ble ødelagt og 23 skada. Nesten 700 mål åker ble aldeles ødelagt, og omkring 120 mål ble ødelagt for ei tid. Langt opp mot 3.000 mælinger eng ble helt eller delvis ødelagt.

Om skadene i Fåberg og Gausdal skreiv lensmann Erik Jevne på Lysgaard:

«... da alle Broer gjennom Gusdal, Stor- og Lillebroen i Fåberg, Jørstadvolden, Rundtom, alle Nøster og Lader på Volderne udigjenom fra Sundgården, ligeledes fra Ringebo og nordefter ...

Jordskreder gjennom Gusdal, særlig Føk-sen, Lie, Holslien, Snerthingdalen, Kraabøl

og alle vegne op gjennom Svadsum Vikne (?) under Olstad med mere i samme Sogn, i Faaberg Haldorslivolden, Haldorslien, 8 skrier i Stor-Berge, 2 skrier på Røyne og pladsen Diget, Simenrud, Snippen, alle ørretfiskerier med videre Engeland og Ager av saa mange som grensede til Vandet, Borud med betydelige Jordskreder over hele Sognet.

Denne Flom gjorde betydelige skader nordigjenom Dalen alle Sogner paa hele Gaarder, huse og kjerker, ligesaa øster og vester og nordenfjelds og fra alle kanter spør- ges Ulykker hvorved mange mennesker begravdes under ruinerne, der alle angives for 23, men er maaske mere, da en del Sogne mistede 10–12, nogle fantes igjen her i Faa-

berg og ble begravede her uden at vide hvor-
fra samme var ...

De i dette foraar og hele Sommer værende
mængder Lemender der avledes til mer og
mer syntes ligesom forbud (varsel) for denne
Ulykke og som henved Høsten blev borte.

Kornet som i dette Aar syntes at staa Over-
fløigt har i Modningen vistnok en stor Del
taget skade paa alle Steder bliver saa halv
imod andre aaringer. Her paa Lysgaard bare
120 tdr. – før om Aarene 200 tdr.»

Litt om skyld, mål, vekt og mynt som er brukt i skade- taksten

Skyld. Som kjent er skyld en verdimåle-
stokk på gardene. I Øyer ble den
gangen skylda reknet ut i huder, skinn
(kalve-/saueskinn) og fisk.

1 hud = 12 skinn = 1½ bismerpund fisk.

Mål. Dyrka mark og slåtteland ble målt
forskjellig. Åker ble målt i *mål*, mens
eng ble målt i *mæling*.

I Gudbrandsdalen ble ett mål satt til
2.401 kvadrat-alen eller omlag 945
kvadratmeter. 1 mæling ble vanligvis
satt til 12.544 kvadrat-alen, men ellers
varierte størrelsen både på mål og
mæling etter hvor en var i landet. (Fra
1816 ble det ved lov bestemt at 1 mål =
1 mæling = 2.500 kvadrat-alen.)

Vekt. 1 bismerpund (bpd.) = 16 merker
(mk.) = omlag 4 kg.

Mynt. 1 riksdaler (rd.) = 96 skilling
(sk.)

Omregning av rd. til dagens kroneverdi
er svært vanskelig. Men en kan få et
visst inntrykk ved å se på hva hus, dyr
og ting ble verdsatt til i skadetaksten:
En tømmerlåve (lyu) ble taksert for fra
2 til 4–5 rd., ei ku til 8 rd., mens 1 mål
åker – aldeles ødelagt – kunne variere
fra 5 til 24 rd., alt etter jordsmonnet.

Skadetaksten for Øyer

*Skadetaksten nevner aller først fiskeriene i
Hunderfossen, på begge sider av elva. Fiske-
riet på vestsida var kongens eiendom, tilbykset
Huse i Fåberg, og fiskeriet på østsida var eiet
av Christiania skole og Bispestolen med halv-
parten av hver og bygslet av Hunder. Det er
ikke oppgitt noen skadetakst på fiskeriene,
men det står at fiskeriene er aldeles ødelagt og
bør utgå av matrikkelen.*

*Oppstillingen nedenfor følger den gamle
matrikkelen som var brukt i 1789.*

Ensby, matr. nr. 1, hadde skyld 1 hud. Eier
var Syver Pedersen.

I skadetaksten står det at fiskeriet er øde-
lagt og at skaden er satt til 200 rd. «etter den
af Lensmanden og 2de Mænd afholdte Besig-
tigelse.»

Den 23. februar 1790 ble lagretten satt på
lensmannsgården Jevne for å avholde avtaks-
forretning over skadene flommen hadde for-
voldt for fiskeriene i Hunderfossen og fiske-
riet tilhørende Ensby.

Retten ble administrert av kongelig magi-
strat og sorenskriver over Søndre Gud-
brandsdalen og Fron, Hans Hagerup. Lag-
rettmennene var av bygdas egne – alle fra
Sørbygda: John Grimsrud, Frants Skalm-
stad, Lars Bagstad, Guttorm Nestingsrud,
Østen Bagstad og John Ile.

Det heter i rettsdokumentet at lagretten
var vel kjent med fiskeriet tilhørende Ensby
og har «nu beseet hvorledes samme ved
Vandflom er ruineret, maatte derom afgive
deres sandfærdige Forklaring, og samme der-
etter nøyaktig taxere.»

På spørsmål svarte lagretten at de hadde
sett på skadene etter flommen den 22. og 23.
juli året før, og sa at fiskeriet var aldeles
ødelagt og at det aldri mer kunne bli til nytte,
da grunnen over alt var oppfylt med store
steiner, grus og sand, – «hvorved vi skiøn-
nede at Gaarden har tabt den Betydeligste
Deel af sine Herligheder, da dette Fiskeri var
det eneste hvorved Opsidderen kunde svare
de af Gaarden værende Kongelige Skatter og
andre Udgifter.»

Lågen ved Ensby. Hvor høgt gikk vatnet her i 1789?

Foto: Ola T. Rybakken.

Lagretten mente at Ensby før flommen var verd 700 riksdaler, men hadde tapt 200 rd. i verdi. Skylda på gården ble derfor satt ned fra 1 hud til 9 skinn.

En beregning over de skattefritak de enkelte gårdene fikk etter ødeleggelsene, finnes i fogderegnskapet for Gudbrandsdalen 1792. Der står det at Syver Ensby har fått skattefritak for 5 år. For åra 1789–92 har han kvittert for «allernaadigste forundte Skatte-Frihed» i alt 2 riksdaler og 94 skilling.

Hunder, matr. nr. 2.

Sjøelve garden Hunder er ikke tatt med i skadetaksten, men derimot «Hunderfossens Fiskerier paa den Østre side af Lougen Elv, tilbøyled af Peder Erichsen Hunder, skyld 3 Skind. Deraf Christiania Skole 1½ Skind og Bisbestoelen 1½ Skind.

Ved Vandflom aldeles ødelagt, og bør af Matriclen udgaae.»

Lagretten, den samme som nevnt under Ensby, finner at fiskeriet er aldeles ødelagt og ruinert, «da de Steder og Stene hvor Fiske-

redskabene skulde settes fast, ere bortført, ligesom ogsaa Grunden ere opfyldt med Gruus og store Stene saa der, aldrig meere kand fiskes eller blive til nytte i nogen maade.»

Lagretten fant at fiskeriet ikke skulle svare kongelige skatter eller landskyld, men av fogderegnskapet for 1792 ser vi at det ble skattefritak bare for 5 år, etter at skylda var satt ned med 3 skinn.

Hunder sag

Tor Ile skriv i Bygdeboka at Hundersaga ble bygd omkring 1600, og at den «stod like frammed der den utgamle tjodveien gjekk over åa.» Han skriv at han er usikker på hvor lenge den gamle Hundersaga var i bruk, «men det kan inte ha vore så lengje som til midten tå 1800-årom.»

Etter Stor-Ofsen – i 1791 – var det 17 sager i Øyer. Ei av disse var Hundersaga. Peder Eriksen Hunder og medinteressenter hadde kongelig bevilgning av 30. mai 1787, men «formedelst Saugens ødelæggelse af Sidste Vandflom er det i aaret 1791 derpaa intet

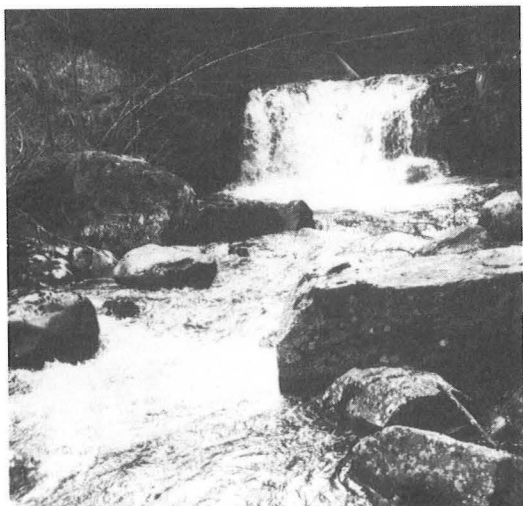
Hunderfossen og Fossegården

Hunderfossen og Fossegården, tidlig på 1900-tallet.

Skaaret; bevidnes: Saa sant hjælpe mig Gud og hans hellige Ord. Lars Engebretsen Bagstad (sign.)»

Etter dette må en kunne rekne med at det var «Ofsenflom» i Sagåa som ødela den gamle Hundersaga, men ødeleggelsen er ikke kommet med i skadetaksten.

*Sagåa, like ved Sagstuen.
I nærheten lå Hundersaga.*

Næstingsrud, Fossegården, matr. nr. 6, hadde skyld 2 huder.

Bruker var Anders Guttormsen, men Bispestolen sto som eier.

Bekker som flomma over ødela 3 mål åkerland totalt, mens 1 mål ble ubrukelig for 1 år. 2 mælinger eng ble helt ødelagt, og 1 mæling ødelagt for 1 år. Skadetakst 27 rd.

Nedre Moug, Nermo, matr. nr. 17, hadde skyld 1½ hud og 18 pd. fisk, hvorav Bispestolen hadde 6 skinn.

«Ved Vandløb» ble 2½ mål åker ødelagt for 1 år, mens 2 mælinger eng ble ødelagt for alltid og 2¾ mæling ubrukelig i 1 år. Dessuten ble en låve, taksert til 2 rd., ødelagt. Samlet skadetakst 85 rd. og 48 sk.

Lie, matr. nr. 18, Tron Amundsen. Skylda var 2 huder og 3 skinn.

Jordskred har ødelagt en ½ mæling eng for 3 år. Skadetakst 16 rd.

Jøttelstad, Jutulstad, matr. nr. 19. Halvor Torstensen. Skyld 2 huder.

Ved jordskred ble $1\frac{1}{10}$ mål åker og $\frac{1}{2}$ mæling ødelagt for 1 år. Skadetakst 15 rd.

Jevne, matr. nr. 33.

Sjølve garden er ikke med i skadetaksten, men derimot to av husmennene. Husmann Christen Strømhoved har ved oversvømmelse fått $3\frac{1}{2}$ mål åker ødelagt for 1 år. Skadetakst 15 rd.

Husmann Biørn Baalseng har fått $\frac{1}{4}$ mål åker ødelagt ved oversvømmelse. Likeså ble 1 mål åker og 1 mæling eng ubrukelig i 1 år. Skadetakst 10 rd.

Men sjølve garden fikk også merke stor-flommen og de ulemper den førte med seg.

I ei slektsbok på Jevne står det blant annet:

«Lensmand Johannes Jevne faaet gaarden Jevne i brug om vaaren 1767. I dennes tid blev Ageren meget utvidet og Engene rensset ved at ompløie de meste deraf og lagt til Eng.

Husene forbedret alle og nogle af nye opbygget, saasom i 1788 muret Fæhuuset og tømmeret oven paa Stue og Trev.

Derefter bygget Stald hvortil Tøft-Stokkerne af Store Maste-Træ fra Nordahlen som fantes i blandt det megen Bras af Huuser og Skog som den 23de Julii 1789 Bedækkede hele Fjorden, Ager og Eng til utrolig skade, men gav nogle Aars Brænde-Veed til nogen Erstatning.»

Nedre Skaaden, matr. nr. 39. Eier var Hans Frantsen og skylda på garden var 2 huder og $10\frac{1}{2}$ skinn.

4 mælinger eng ble aldeles ødelagt av jordskred. Dessuten ble 1 kvernhus i Skåeåa ødelagt av flom. Kvernhuset ble taksert til 20 rd. Samlet skadetakst var 153 rd. og 32 sk.

Kvernhuset som er nevnt i taksten er ikke ført opp som ødelagt i kvernmanntallet. I årene 1789, 1790 og 1791 er det under Skaaden-gardene ført opp 5 kverner. Samme antall i alle årene, og alle er belagt med kvernskatt, 4 skilling for året.

Langvik, før E6 og campingplassen kom. Den vesle låven i bakgrunnen til høyre kom med flommen i 1789. Da vatnet sank ble den bare retta opp og mura under. Slik sto den der i nærmere 200 år.

Foto utlånt av Sverre Langvik.

Nordre Skaaden, hadde samme matr. nr. og samme skyld som garden ovenfor. Eier var Ole Erichsen.

3 mælinger eng ble aldeles ødelagt av jordskred, og skadetaksten her ble satt til 100 rd.

Olstad, Ouden, matr. nr. 40. Skylda på garden var 1 hud.

Jordskred ødela aldeles $\frac{3}{4}$ mæling eng, mens $\frac{1}{2}$ mæling ble ødelagt for 1 år. En høylåve ble også tatt av jordskredet og ødelagt. Den ble taksert til 4 rd. Skadetakst i alt 28 rd.

Olstad, Johannes, matr. nr. 40. Christiania bispestol sto som eier og skylda var 2 huder.

Ved jordskred ble $\frac{1}{2}$ mål åker og 1 mæling eng aldeles ødelagt. Skadetakst 42 rd.

Lunke, matr. nr. 45.

Sjølve garden er ikke ført opp i skadetaksten, men to av husmennene:

Husmann Ole Pedersen har ved oversvømmelse fått 3 mål åker og 1 mæling eng ødelagt for 1 år. Dessuten har han fått «beskadiget

Flommerke nord for Øyerbrua. Vasstand i 1860 og 1938 er avmerka, men ikke i 1789.

Åfaret ved Rybakken. Her har mange oversvømmelser stått for utgravningen, men Stor-Ofsen tok kanskje grovarbeidet. Lågen renner bak halvøya til venstre. Øya ble helt oversvømmet under Stor-Ofsen, og det er trolig at det var her Amund Viken mista en eller flere høylåver. Pilene markerer hvor det fortsatt er synlige flomskader.

Foto: Ola T. Rybakken.

eller bortskylled» ei badstue verd 2 rd. Samlet skadetakst 14 rd. 48 sk.

Husmann Erik Sagstuen har fått ødelagt 1 mæling eng for 1 år. Skadetakst 4 rd.

Wigen, Vika, matr. nr. 48. Eier Amund Pedersen. Skyld 8 skinn.

Ved oversvømmelse ble 3 mål åker aldeles ødelagt, og 10 mål ødelagt for 3 år. Av engmark ble 1 mæling aldeles ødelagt, og 6 mæling ubrukelig i 3 år. Tre hus – trolig høylyur – ble tatt av flommen. Samlet skadetakst ble satt til 145 rd., og skatteverdien av garden ble satt ned med 33 rd.

Sundby, matr. nr. 52. Eier Joen Torgersen. Skyld 4 skinn.

Etter gardens størrelse fikk Sundby store ødeleggelser. $9\frac{1}{3}$ mål åker og $5\frac{1}{2}$ mæling eng ble aldeles ødelagt, og 1 hus ble tatt av flommen. Taksten på huset var 6 rd. Samlet skadetakst 51 rd. og 24 sk.

Strøm, matr. nr. 52. Anders Torstensen. Skyld 1 hud.

7 mål åker ble aldeles ødelagt av flommen, og 13 mål ble ubrukelig i 3 år. Av eng ble 1 mæling helt ødelagt og $2\frac{1}{2}$ ødelagt for 1 år. Skatteverdien for Strøm ble redusert med 95 rd. Skattetakst 167 rd.

Husmannsenke Ane Olsdatter fikk $2\frac{3}{4}$ mål åker og $1\frac{1}{4}$ mæling eng ødelagt for 1 år. Skadetakst 12 rd. 84 sk.

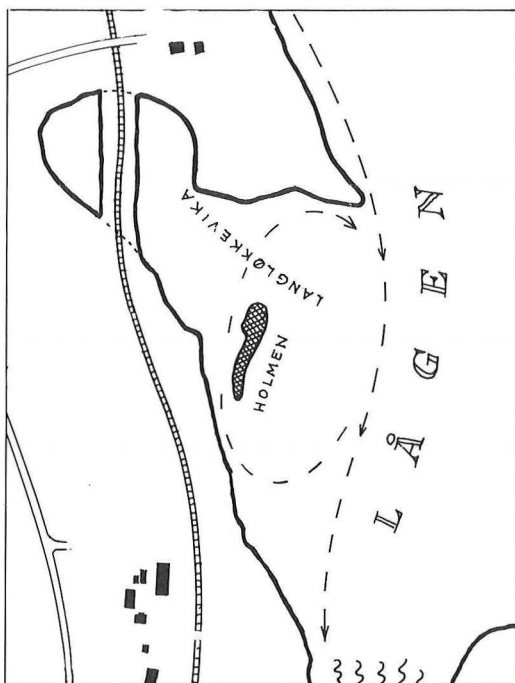
Kolleboe, Kolbu, matr. nr. 53. Torger Siveresen. Skylda var 3 skinn.

Ved jordskreder ble $\frac{3}{4}$ mål åker ødelagt for 1 år, mens 1 mæling eng ble aldeles ødelagt, og $\frac{1}{2}$ mæling for 1 år. Skadetakst 30 rd.

Laugerud, Lågårud, matr. nr. 54. Torger Christensen. Skyld 3 skinn.

Ved oversvømmelse ble 7 mål åker ødelagt for 1 år. 1 mæling eng ble aldeles ødelagt og 6 mælinger ble ødelagt for 2 år.

Ei ku ble tatt av flommen, – for øvrig det eneste husdyret som gikk tapt i Øyer under oversvømmelsen. Kua ble taksert til 8 rd. Skadetakst i alt 80 rd.

Inne i vika mellom Langløgken og Rybakken ligger en liten holme. Den var større før Hunderfoss-utbygginga. Det er fortalt at under storflommen i 1789 ble det ei sterk bakevje inne i vika der, og at det la seg torv, jord og slam så det bygde seg opp en holme der. Sundby, nærmeste garden nordafor, mista mange mål med åker og eng, og det er ikke usannsynlig at noe av dette ble ført inni bakevja og la seg til på holmen. Og det er ikke urimelig å anta at Sundby gjorde krav på holmen som et lite vederlag. I alle fall har det vært sagt at den hørte Sundby til. I 1930-åra hendte det at Per Sundby av og til slo graset på holmen og rodde rågraset med seg heim.

Gilleboe, Gillebu, Torger. Matr. nr. 55. Skylda var 9 skinn og 18 mk. fisk.

Oversvømmelse og jordskred ødela 1 mål åker for 1 år, og av eng fikk garden aldeles ødelagt 1 mæling, og 6 mælinger ble ødelagt for 1 år. Et hus og skigarder verd 3 rd. ble skadd. Skadetakst i alt 64 rd.

Kvernmanntallet for 1790 viser at en av Gillebo-gardene (matr. nr. 55) har fått kverna si ødelagt av flom og slapp kvernskatten på 4 sk.

Gilleboe, Gillebu, Peder, hadde samme matr.nr. og skyld som garden foran.

Oversvømmelse og jordskred ødela 4½ mål åker for 1 år, og tre hus ble skadd. Skaden på husa ble satt til 14 rd., og samla skadetakst 64 rd.

Husmann Peder Christensen fikk 2 mål åker og 1 mæling eng ødelagt for 1 år, – oversvømmelse og jordskred her også. Taksert til 14 rd.

Gilleboe, Gillebu, Berger, matr. nr. 56, hadde skyld 9 skinn og 14 mk. fisk.

Oversvømmelse og jordskred ødela ½ mål åker for 1 år. 1 mæling eng ble aldeles ødelagt, og en ½ mæling ødelagt for 1 år. Skadetakst 27 rd.

Gilleboe, Gillebu, Ole, matr. nr. 56, hadde skyld 9½ skinn.

Jordskred ødela ¾ mål åker for 1 år, og av eng ble 1 mæling aldeles ødelagt, og ½ mæling for 1 år.

Et hus, taksert til 8 rd., ble tatt av skredet og ødelagt. Takst i alt 37 rd.

Husmann John Andersen fikk ødelagt 2½ mål åker og 1 mæling eng for 1 år etter oversvømmelsen. Skaden taksert til 14. rd.

«Heile Gildbu- og Jemnfjorden var fullpakka av hus, bygninger, tømmer og daude kryter, serleg frå Nord-dalen».

(Notat av Tor Ile etter presten Ulsteen).

Skar, John, matr. nr. 59, hadde skyld 6 skinn.

Ved oversvømmelse ble 4 mælinger eng aldeles ødelagt, og 2 mælinger for 1 år. Skadetakst 27 rd.

Stalsberg, Ole, matr. nr. 60. Skyld 1 hud.

Her ble 2 mælinger eng aldeles ødelagt, og skaden ble taksert til 8 rd.

Solberg, Mons, matr. nr. 61, hadde skyld 10½ skinn.

Ved jordskred og flom ble ½ mål åker aldeles ødelagt, og 2 mælinger eng ødelagt for 1 år. Ødelagt gjerde ble taksert til 48 sk. Skadetakst i alt 11 rd. 48 sk.

Fra lo-berging på Holmjordet under storflommen i 1938.

Oversvømmelse ved Holmen, 2. september 1938. Sundholmen til høyre i bildet. Bildet utlånt av Ole Holmen.

Holmen, matr. nr. 65. Skylda var 6 skinn og 1½ bpb. fisk.

Holmen var den garden i Øyer som fikk de største skadene av flommen. Flom og jordskred ødela aldeles 10 mål med åker, taksert til 100 rd., og 12 mål som ble ødelagt for 1 år ble taksert til 72 rd. Hele 14 mål eng ble aldeles ødelagt, og 15 mål eng ødelagt for 1 år. Skaden på enga ble taksert til 72 rd. Ellers ble 4 hus tatt av flommen (33 rd.), og 2.352 alen (1.475 m) gjerder. Ei ferje på sundstedet – taksert til 6 rd. – forsvant under flommen. Samlet takst for skadene på Holmen var 319 rd., og skattetaksta på garden ble satt ned med 142 rd. Denne summen tilsvare skadetaksten på det som ble aldeles ødelagt av åker og eng.

Tidligere – og under storflommen i 1789 – lå garden nede på Sundholmen, men etterpå ble den flyttet dit den ligger i dag. Det er fortalt at det første huset som ble flyttet var det store stabburet som fortsatt står på garden.

Husmann Johannes fikk 1 mål åker og 1 mæling eng ødelagt for 1 år ved oversvømmelse. Han fikk ødelagt gjerder, matvarer og klær for 12 rd. Samlet skadetakst 21 rd.

Husmann Arne Joensen fikk ½ mål åker og 1½ mæling eng ødelagt for 1 år. Dessuten ble to hus, taksert til 12 rd., tatt av flommen. Likeså gjerder for 1 rd. Skadetakst i alt 19 rd.

«På Sundhaugen på Tretten reiste flaumen av med ei forlyu, men straks etterpå kom det rekande nordantil to liknande lyur som rek i land på same stad, dei vart sette i brukbar stand og har vore nytta til høylyur på Sundhaugen til for nokre år sia. (1890-åra)»

Notat av Tor Ile etter presten Ulsteen.

Mælum, Gune, enke, matr. nr. 66. Skylda var 1 hud og 18 mk. fisk.

På Mælum ble ingen åker ødelagt, men 1 mæling eng ble aldeles ødelagt av flom, og 2

mølinger ødelagt for 1 år. Flommen tok også med seg et hus og ei kjerre, sammen taksert til 14 rd. Samlet takst 21 rd.

Wiger Ødegaard, Vike-Øygarden, Simen, matr. nr. 69. Garden hadde skyld 6 skinn.

6 mål åker og 2 mølinger eng ble ødelagt for 1 år ved oversvømmelse. Fem hus og gjerder til en verdi av 25 rd. ble tatt av flommen. Samlet takst 65 rd.

Stav, matr. nr. 75. Bruker var Lars Erichsen og skylda 2 skinn.

På Stav ble 20 mål åker og 14 mølinger eng oversvømt og ødelagt for 1 år. To hus, taksert for 10 rd., og gjerder ble tatt av flommen. Skadetakst i alt 128 rd.

Baadstøe, Båstø, Ole, matr. nr. 75, hadde 1 skinn i skyld.

7½ mål åker og endel eng ble ødelagt for 1 år. Fire hus og gjerder taksert til 32 rd. ble tatt av flommen. Skadetakst i alt 74 rd.

Glommen, matr. nr. 78.

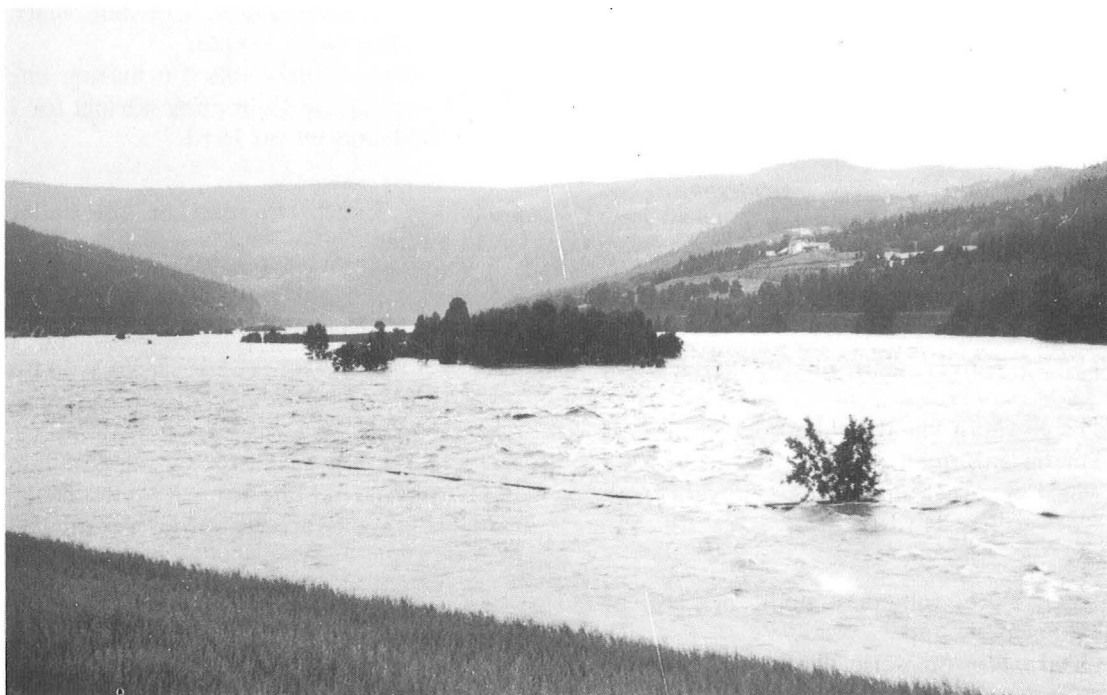
Sjølve garden slapp de store ødeleggelse, men husmannen Ole Pedersen fikk 3 mål med åker og 3 mølinger eng oversvømt og ødelagt for 1 år. To hus og en båt ble tatt av flommen. Skadetakst i alt 29 rd.

Magelie, matr. nr. 85, skyld 1 hud og 10 skinn. Eier var Halvor Olsen.

Ved jordskred og flom ble 6 mål åker aldeles ødelagt, og 8 mål ødelagt for 1 år. Tre bruer verdsatt til 10 rd. ble også ødelagt av flom. Alt taksert til 52 rd.

Flottemoug, Flåtåmo, matr. nr. 87, hadde skyld 1 hud og 3 skinn. Eier var Bardon Madsen.

Jordskred og flom ødela aldeles ½ mål åker og 1 mål ble ødelagt for 2 år. Likeså ble ½ møling eng aldeles ødelagt. En låve ble også ødelagt av jordskredet eller flommen. Skadetakst 40 rd.

Ved Lybekk-muren. At Holmen fikk enorme ødeleggelser i 1789 kan flombildet fra 1938 fortelle om. Flommen i 1938 var ikke på langt nær så stor som i 1789. (Foto: Erling Solheim).

Wasserud, Vassrud, enken, matr. nr. 92, hadde skyld 9 skinn.

Ved jordskred og flom ble ½ mål åker aldeles ødelagt og 4½ mæling eng ble ubrukelig i 1 år. To høylåver og gjerder ble også ødelagt av skred eller flommen. Skadetakst 32 rd.

Hovde, Ole, matr. nr. 95, hadde skyld 1 hud og 9 skinn.

Jordskred og flom ødela aldeles 1½ mål åker og 4½ mæling eng. 5½ mæling eng ble også ødelagt, men bare for 1 år. Skadetakst 44 rd. og 48 sk.

Halstenstad, matr. nr. 97, hadde skyld 8 skinn. Eier var Johannes Pedersen.

Jordskred og flom ødela aldeles ½ mål åker og 1 mæling eng. Dessuten 2 mælinger eng som ble ubrukelig i 1 år. Skadetakst 13 rd.

Stavlien, Gulbrand Kristensen, matr. nr. 102. Skyld 8 skinn.

Oversvømmelse ødela 3½ mål åker for 1 år. Av eng ble 1 mæling aldeles ødelagt, og 1 mæling ødelagt i 1 år. Skadetakst 27 rd. 48 sk.

Offigstad, matr. 106.

Garden er ikke nevnt i skadestatistikken etter flommen, men i kvernmanntallet for 1790 står det at Offigstadkverna er «ruineret ved Vandflom».

Skyberg, Berger, matr. nr. 108, hadde skyld 1 hud.

På Skyberg var det ikke ødeleggelse på åker og eng, men flommen tok med seg 1 tønne bygg, 1½ tønne salt og 2 kjerrer (?), alt til en verdi av 24 rd.

Wiger, Vike, Johannes, matr. nr. 110, og skylda var 1½ hud.

Ved oversvømmelse ble 6 mål åker og 5 mælinger eng ødelagt for 1 år. 2 høylåver verd 2 rd. gikk med i flommen. Skadetakst i alt 42 rd.

Potterud, Botterud, Gunder, matr. nr. 111, hadde skyld 1 hud.

Ved oversvømmelse og jordskred ble 3 mål åker og 7 mælinger eng aldeles ødelagt, og taksten for denne skaden ble satt til 106 rd. To hus og endel gjerder ble også ødelagt. Skadetakst i alt 120 rd.

Skatteverdien for garden ser ut til å være redusert med samme beløp som verdien av ødelagt åker og eng, nemlig 106 rd.

Aronsveen, matr. nr. 117.

Aronsveen er ikke nevnt i skadetaksten etter Stor-Ofsen, men Tor Ile skriver i Bygdeboka at Aronsveen hadde kvern i Lågen ved Kjølgard og «meine at Kjøylgardskvenna va tå døm som strauk-med under stor-flom i 1789 ...»

Sia Aronsveen ikke er nevnt i skadetaksten og heller ikke er tatt med i kvernmanntallet for 1789 eller 1790, er det trolig at kverna ble borte tidligere, – det var storflommer både i 1771, 1772 og 1773, eller at den først ble satt opp etter 1790.

Klophougen, Klophaugen, Christen, matr. nr. 120, hadde skyld 2 skinn.

Ved oversvømmelse ble 1½ mæling eng aldeles ødelagt, og 1½ mæling ødelagt for 1 år, og skadetaksten var 18 rd.

Linløkken, Engebret, matr. nr. 121, hadde skyld 4 skinn.

Linløkken fikk store skader ved jordskred og oversvømmelse. Hele 4 mål åker og 11 mælinger eng ble aldeles ødelagt, og 2 mælinger ble ødelagt for 1 år. Kornlåven ble taksert til 8 rd. og høylåven til 8 rd. Ellers gikk det med gardsredskap m.m. for 6 rd. Skadetaksten ble på ialt 166 rd., og det ser ut til at brukeren har fått satt ned skattetaksten med 112 rd., tilsvarende verdien av ødelagt åker og eng.

Linløksletten, Gunder, samme matr.nr. som overfor.

Oversvømmelse ødela 2 mælinger eng for 1 år, og en høylåve ble tatt av flommen. Alt taksert til 5 rd. 48 sk.

Husmann Erich Rugsvehoug fikk 2 mælinger eng aldeles ødelagt av jordskred, og 1 mæling ødelagt for 1 år. Skadetakst 8 rd.

Krokfossen, Johannes, matr. nr. 127, hadde skyld 1 skinn. Oversvømmelse ødela aldeles 2 mælinger eng og 1 mæling for 1 år. Skadetakst 10 rd.

Nordlien, Hans, matr. nr. 130, hadde skyld 1 skinn.

Jordskred og flom ødela aldeles 1¼ mål åker og tilsvarende areal ble ødelagt for 1 år. Av engmark ble 1 mæling aldeles ødelagt, og 1 mæling for 1 år. To høylåver til en verdi av 9 rd. ble ødelagt av jordskred eller tatt av flommen. Samlet skadetakst var 38 rd., og det ser ut til at skattetaksten ble satt ned med 22 rd., tilsvarende verdien av ødelagt åker og eng.

Totalskaden for Øyer

De totale ødeleggelser og skader i Øyer var 51⅓ mål åker som ble aldeles ødelagt, 126⅔ mål som ble ødelagt for ett eller flere år. Tilsvarende tall for slåtteland 81¾ og 110¼

mæling. 41 hus ble ødelagt eller skylta bort, mens 6 hus ble «beskadiget eller omstyrte-de». Ingen mennesker omkom i Øyer.

Fra Tor Iles notater: «Flaumen kravde ikkje noko menneskeliv i Øyer, all visst ikkje beinveges. Men det var ei påfallande stor døying i bygda det året, ikkje mindre enn 126 dødsfall, det var 50 fleire døde enn fødte.»

Samla skadetakst for Øyer utgjorde 2.745 riksdaler og 44 skilling, men visse opplysninger kan tyde på at ikke alle skader er kommet med. Men en ting er sikkert. Sett mot de store skadene de fleste bygdene omkring hadde – og særlig i norddalen – ble skadene i Øyer for små å regne. Således var den totale skadetaksten for Øyer og Tretten bare 2–3% av taksten for Vågabygda.

Kilder:

A. O. Øverland: Norgeshistorie

Riksarkivet:

Rentekammeret, Matrikelvesen

Avtaksforretning 13.11. 1789

Avtaksforretning 23.2 1790

Fogderegnskaper 1970–1972

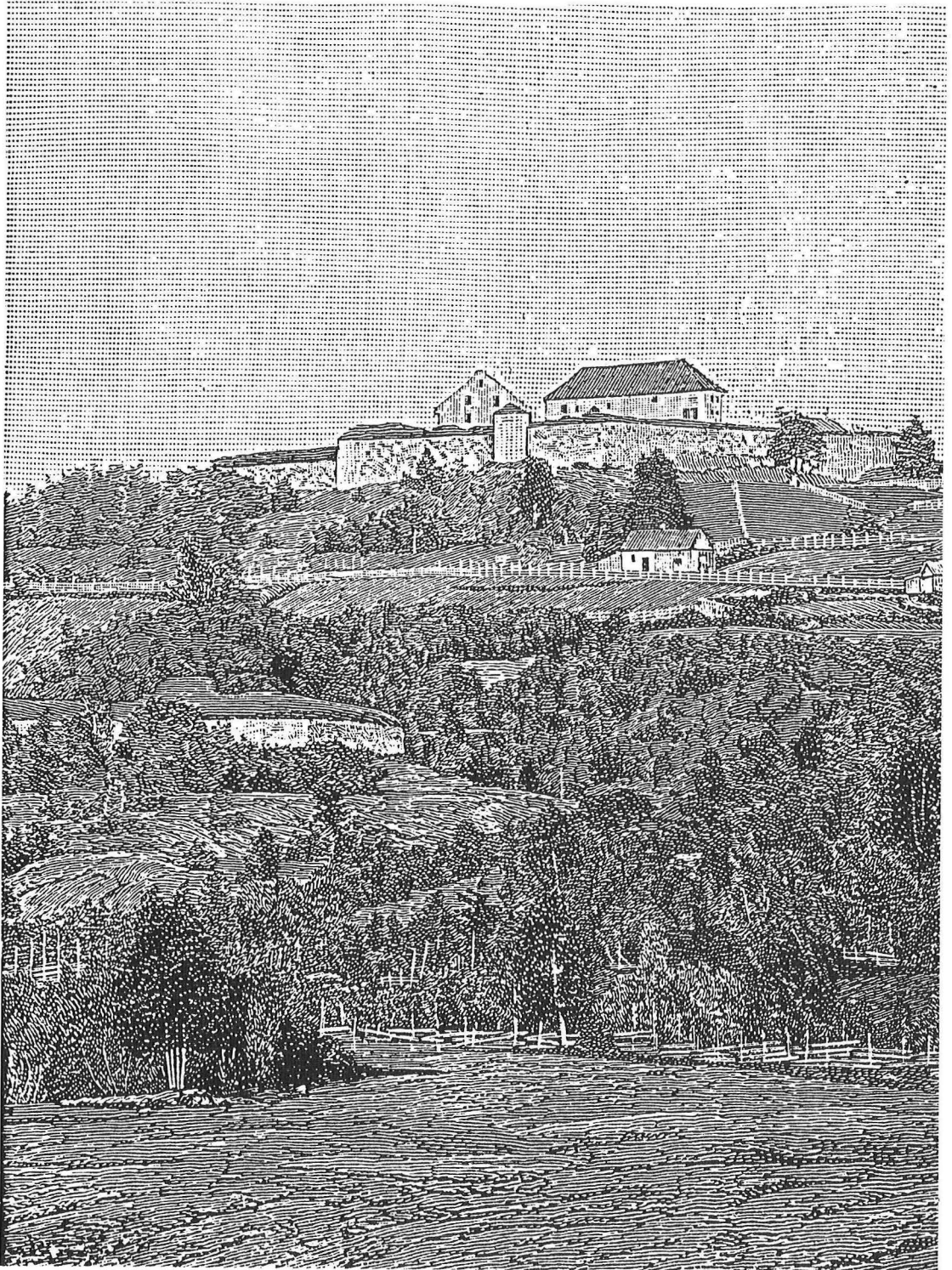
Kvernmanntall Øyer 1791

Statsarkivet i Hamar:

Statistikk over skader etter Ofsen

Christina Øyer's Egen. 1775-11

Kongsvinger festning.

Utsnitt av gammelt xylografi.

Odd Bjerke:

Da 'n Frants «låg ute»

Frants Clemetsen Glomstad, øvre, kjøper i 1801 nere Glomstad av sitt søskenbarn Nils Jensen. Nils er barnlaus, men han har tre gifteferdige halv-søstre. Frants er nok svak for den yngste, og den 16. desember 1802 er det brullup i nistun. Han er 34 år, Lisbeth 17. De får barna Clemet og Jens, i 1804 og 1807.

Men så kom ufredsårene. Frants er innrullert i det Oplandske Infanterie-Regiment fra 1802. Nå skal han til Kongsvinger og tjenestegjøre ved det Ringeboiske Compani under Hr. Kapitain Coucheron.

I Frankrike er det en liten kar som stadig tegner nye grenser på europakartet, Napoleon Bonaparte. Han erobrer store deler av kontinentet, men klarer ikke å krysse den engelske kanal. Danmark/Norge står utenfor krigen. England prøver å få kontroll over den dansk/norske flåten for at den ikke skal falle i Napoleons hender. Da erklærer danskene krig mot England. Slik blir Norge også trukket inn – på lag med Russland og Frankrike. Men mot England og Sverige. Dette blir ei ulykke for oss. Heldigvis har svenskene ambisjoner i den store krigen, og holder igjen nærmest bare en vaktstyrke ved norskegrensa. Det blir aldri det store oppgjøret, men små trefninger er det ofte. Verre er det at danskekongen går med på å innføre «fastlandssperringa». På den måten mister vi forbindelsen med regjeringa i København, og den engelske flåten hindrer innførselen av korn til Norge.

Vi går noen vanskelige år i møte.

Med dette på minnet følger vi i utdrag brevvekslinga mellom Lisbeth hjemme og Frants ute ...

Kongsvinger 1. juni 1808.

... og Svensken rejste herfra om Natten mellem 29. og 30. mai. Indtet vites end jeg har hørt sannelig at Halvor Mageli* er ved livet. Han har været paa Sygehuus i Odalen. Han er bedre ...

Jeg forbliver din troe og hulde ven til Døden
Frants Glomstad

* *Frants' nevø, Halvors far, Halvor Jensen Midtmageli, som skriver et seinere brev, er gift med Frants' eldste søster.*

Glomstad 9. juni 1808.

Brevvæksling som i nærværende Øieblik, er allene det eeneste og tilfredsstillende middel

hvorved vi paa begge Sider kan meddele hinanden vore Tanker og Følelser. Ikke desto mindre haver vi med Glæde erholdt Efterretning fra dem, ved hvilket vi giennemtrængt af varme Følelser finder os forbundne til, ved nærværende at meddele dere Bestevenner Efterretning om vores Omstendighed ... Sommeren tegner hidentil ualmindelig frugtbringende her. Thi Regn og Soel afvexle med hinanden, og begge enig, haand i haand smilende til os fremlokkende Jordens frugtbarehed af dens skjød, saa enhver med Glæde faar sit Haab hidentil meer end efter Ønske opfyldt overalt ...

Som Kone og Børn, gamle Moder, Brødre og

Søstre berettes hilsen og agtelse, ved os og vores ømtfølelse.

Deres hengivne Lisbeth Jensdatter.

Kongsvinger 8. juli 1808.

Hiærtekiære Kone og Børn.

..., han har sagt at han skal hielpe mig til at kome Hiem en Thid, men Gud ved det om det bliver eller ey. Her er nu meget dyr Thid, en mort Smør – 18 skilling, en mort Flæsk – 18 skilling, og de har selv sagt de der som eyer Hiemme paa Edskougen, de eder reene Barken naar de har en liden Mælkesup. Gud hjelpe os saa vi ikke lider Nød ... Halvor Mageli er saa god han har været hos mig her paa Vinger ...

Glomstad 7. august 1808.

Gode mand.

Her har vi haft den fornøjelse at ærfahre deres Hælbred tiltage igjen, og blandt Livets korte Glæder er dette for mig indløbne, fornøieligste Beretning. Fra vor side berettes dem iligemaade, unge og gamle – alle sunde og vel ...

E.skr. Skulde vi faae Hæste-føel af det brune Skjudt, vil de behage at Raade om vi skal laade det leve eller ey.

Glomstad 8 september 1808.

Gode Broder.

..., Halvor Halvorsen, som jeg med bedrøvelse har maattet ærfahre skal have kiæmpet sig fræm til denne Thid, giennem mange smærtelige Følelser, som jeg af Hiærtet vil anraabe Alfaderen maatte kalde tilbage fra dem og andre i denne Thid.

Fra deres hengivne Erich Clemetsen*.

E.skr. Skrevet i Hast da jeg er omringet af Forretninger, og paa Løverdag bestemt at afreise til Byen.

* *Erich er Frants' yngre bror. Han forpakter ei tid nørdre Hujorde (seinere lagt inn under øvre Glomstad), og er skoleholder.*

Mageli 8. oktober 1808.

Kiære Svaager og Broder.

... Det er vel sant vi maa glæde os over vor

Søn at Gud haver gjort Ende paa hans Sygdom og Taget ham fra elændighed og alle Smærter. Men som Forældre rører det alligevel. Maa Gud være Lovet at Du haver lettet ham i hans Nød, baade mad og drikke, og pleiet utrættelig indtil hans Død.

Halvor Jensen Mageli.

..., men det bliver hardt for os med det Korn som skal udleveres til Magaciin, og føres til Kongsvinger eller Christiania ...

Gud give du snart maatte kome Hiem. Jeg forbliver eders trofaste Ven til Døden.

Lisbeth Jensdatter.

Vor Broder reiste til Christiania den 1te dene Maaned. Han havde Brev og Madvarer til Ole Stens-ager, men viste ikke at Halvor Mageli var død. Gaar det an at berette han derom.

Ole Clemetsen Glomstad*

* Ole er Frants' eldste bror som bruker øvre Glomstad.

Glomstad 6. november 1808.

... Vi har i en Thid av 1½ ugers Thid udstaaet mange Møysommeligheder, som nu efter Forsynets viise Bestyrelse er blevet endt. Kopperne har angrebet begge vore Smaae, og vor lille Jens har især maattet ærfahre dens Voldsomheder, som den fra Begyndelsen af viste sig smærtelig, men disse Smærter vare ændelige. Han som saarede havde den bedste lægedom til øyemed. Vor Yndling ændte sine Smærter med sine Dage den 3die November siste, og vi kunde med Glæde see ham stille og roolig overleveret i Almagtens Haand at gaa ind i Evigheden. Paa Fredag førstkomende er han bestemt til Jordens gjæmme. Clemet kjæmper nu med Plagen, men alt tegner godt til hans billige overstaaelse. Thi hidentil har den været ham let, hvilket formodes til ende da den nu er paa sit høieste ...

Hilsen og agtelse berættes fra alle hiæmmeværende, deres eneste søn og mig

deres hengivne Lisbeth Jensdatter

Her reises bauta på Tretten til minne om bygdafolk som lå ute i ufredsårene 1807–1814.

Som vitner i tider som kommer står 53 person-navn hugget i steinen. I glimt fra godt bevarte brev etter en av dem gir artikkelskaperen oss nærhet til mangt fra tider som var –.

På bildet fra 1914 står fra venstre:

Mathias Svendsen, Martin Kleiven, Ole Prestegården, Laurits Thoresen, Reier Romundgard, Andreas Solberg, Johan Sletten, Johs. Fossli, Alfred Roland, Herman Nustad og Mathias Kilden.

Bildet er utlånt fra Historielagets fotoarkiv.

Kongsvinger 22. januar 1809.

Gjerte kiære Kone og Barn, jeg maae endelig lade dig vide hvorledes det er med mig da det er saa lang en Thid siden jeg skrev eder til om hvorledes jeg lever. Du har vel hørt at jeg har været syg. Jeg har været på Sygehuset omtrent ved tii uger. Men Gud være lovet jeg forbedres ver dag nu. Jeg gik ud af Sygehuset den 11. Januari. Nu er jeg saa god jeg gaaer til lejren en halvfiærdings vei naar jeg vil ifra vort losement eller kvartter. Jeg er saa hung- rig jeg eder baade naat og dag, men elers kan jeg ikke forglømmes at takke eder og elers alle for det mig tilsændte levnettsmidler ...

... havde jeg været frisk førend juul, da havde jeg nok kommet giem. Det var en slæfning paa udyktige den thid, men da var jeg meget syg ...

... Thiden er sørgelig og lang for mig ...

..., om jeg skulde fortelle hvor gresseligt det var at see paa Sygehuset, paa saane som

har givet op, saa var det strax en til, ja somme dager a tre eller fire i det huus hvor jeg laae. Paa den thid lang, som jeg laae dødde det optil halvfiærdindsstyeve paa sygehuserne. Indtet videre men jeg stunder giem baade naat og dag.

Jeg maae afbryde med en flittig og kiærlig hilsen til min kiære kone og barn og søskende. Jeg haaber med Guds jelp at kome giem, og forbliver eders oprigtige ven til døden.

Frants Glomstad

Dette siste brevet bærer preg av at Frants er redusert. Han ble hjemsendt denne vinteren. Han og Lisbeth fikk seinere 8 barn til, og de overdro garden til Clemet i 1827.

De levde til de ble gamle begge to, men det ble sagt at Frants vart svakhelsa.

Napoleon døde ensom på St. Helena i 1821.

Busteiner må aldri røres med fingrene!

Johan Kraabøl:

Jeg fant, jeg fant!

Denne særprega trekoppen med probatmiddel mot busott åpenbarte seg for «I gamle fotefar» fra sitt trygge gjemmede hos Tora og Odmund på søre-Johnsgard. Tidligere sto den forseggjorde koppen med det mystiske innholdet i gammelfjøset hos slektninger på søre Bjerke. Kanskje sto den og i gammelfjøset før det att –.

Ørsja inneholder 3 små, gulbrune kuler av ukjent opprinnelse. Mest ligner de jordnøtter. De ligger i en seng av karvefrø, er ca. 1½ cm i diameter og lette av vekt.

Steinene bærer navnet **busteiner**, og ble brukt mot sjukdommen busott fra så langt bak i tida noen kan minnes, fortalte «gammelbrukeran på sø-Børkje». Det var helst om vinteren og på vårleia at dyra ble plaget av sotta. Kjennetegn på sjukdommen var at dyra mista matlysta, ble skrukkete på halsen,

ved øynene og på mulen. Botemiddel var da busteinsbehandling etter følgende strenge oppskrift:

Steinene legges i litt vatn noen timer – helst natta over. **Steinene må ikke berøres med fingrene!**

Vatnet de har ligget i tilsettes så litt mel til passende røre, hvoretter det gis dyret.

Dette var mye brukt og hadde svært god virkning, fortalte de gamle.

Ikke bare her i bygda –

Fra andre kanter fortelles at busteiner også hadde god virkning på fruktbarheten, likesom den bidro til lettere forløsning under fødsel.

Ja, så probat kunne midlet være – om nord-døler står til troendes – at under laglege forhold kunne kjerringa komme i omstendigheter rett berre ved å ligge på armen –.

Winge Turisthotell, Tretten. Lokalt «sanntori».

Bildet utlånt av Johan Hansveen.

Trygve Holen:

Skitrekk ved Winge

Om skitrekk og meir om gjesteskysse frå Winge Turisthotell til Musdalssetra for rundt 50 år sida.

Marthe og Nils Smith-Erichsen som dreiv Turisthotellet den tida, ville gjerne få til noko så skiglade gjester, både dansker og andre, kunne koma opp til dei flate skiløypene, utan å streve seg opp den bratte vegen. Det var og mye trafikk med hest den tida. Høy, ved og tømmerlass som fylte heile vegbreidda.

Frå setra og ned var det fint å stå den bratte Gamlevegen. Ein dag, tidleg om morgonen i 1937, eg var på veg til setra etter høy, trefte eg Johan Hansveen og Amund Nygard.

Da skulde **hus** for skitrekk byggjast. Det lykkast ikkje å få til bana så lang som plana var, men skitrekk vart det. Ca. 700 meters bane var snauhogd og fint rydda. I huset vart plassert ein skikkeleg stor bilmotor, med stor reimskive. Grovt, indisk taug, vart det sagt, grovt som eit vanleg rivskaft, var reiva 3–4 gonger rundt reimskiva, dette for at tauget skulde dra godt. Aksel Hagen, som hadde vore sjømann ei tid, han kunne skøyte slike taug. Han kom og sette istand tauget, – ende-laut og passe langt. Oppover hang tauget i 2 trinseblokker. Der måtte skiløperen passe på å sleppe for så å hogge i att på øvre sida av blokka. Skjerf og votter måtte passast nøye

De tre husa i forgrunnen tilhører den gamle bebyggelsen i Viksvea. Kanskje sto husa der den gangen raset gikk.

nøye med i det som Even dreiv med i Baklia. «Det begynne å **glätte** ti' hos 'om Even au,» sa hun nok mer enn en gang. Således fikk plassen navnet Glåtten, ble det sagt.

Men tilbake til raset i Viklia. Raset er forresten nevnt i Amund Hellands «Beskrivelse av Kristians amt» (1913). Der står bare «Det har gaaet et skred ved Viken i Øier», men det står heller ikke der noe om når det skjedde.

Den delen av raset som gikk like sør for Vika, fortsatte ned gjennom bratthenget der den gamle fegutua går og nedover mot Viksvea, omlag 300–400 meter fra Vika, lengre ned mot elva. Får etter raset er godt synlig fra langt oppe i lia og helt nedover til der den gamle kjerrevegen krongla seg fram mellom Vika og Viksvea.

Fra først av var Viksvea husmannsplass under Vika, men ble eget bruk tidlig på 1800-tallet. Svea var nok det navnet som ble brukt til daglig. Etter at det store raset – skriua – hadde gått, ble det vanlige navnet rett og slett Skriua. «Borti Skriun», var et vanlig uttrykk. En farbror til bestemor, Svein Rybakken, eide Viksvea fra midten av 1800-tallet og utover. Bestemor sa støtt Svein Skriun når det var snakk om ham. Og Per Skriun, han var bruker der seinere. (Det er den samme Per Skriun som Tor Ile nevner i Bygdaboka, og som berga livet ved å ofre

tørrfisen til tre sultne gråbeiner på Jevnefjorden.)

Professor Rygh nevner også Skriun i det store verket sitt om «Norske Gaardnavne», som kom ut i 1900. Der står det: 80. 3. Sveen. Kaldes **skri'unn**. Det i bygden brugte Navn er Flertall i bestemt Form af **skrida**.» (Uthevelser av red.)

Raset ved Sletta

Raset ved Sletta var nok adskillig mindre i omfang enn det ved Vika, men skaden på dyrka mark var stor. Dessuten tok raset med seg iallfall ett hus, om ikke flere.

Sokneprest Ulsteen, som skrev ned om skredet ved Glåtten, har også skrevet ned noen linjer om jord- og steinraset ved Sletta, der det står:

«En Gaard i Øiers Bakli, Sletten, blev med samtlige Huuse og et betydelig Stykke Ager- og Engeland revet bort af et Skred, en stor Haug nedenfor Gaarden er endnu Merke efter Ødelæggelsen.»

Det er heller ikke kjent når dette raset gikk, men det kan ha vært engang omkring midten av forrige århundre eller litt tidligere, kanskje samtidig med raset i Viklia. Det er trolig at det var et kraftig regnvær som utløste det hele. Den tida var hele lia oppover så og si snauhogd for skog, og samtidig var lia brukt til beite. Dette gjorde sitt til at ved stor

nedbør fikk vatnet lettere tak til å utløse jord- og steinskred.

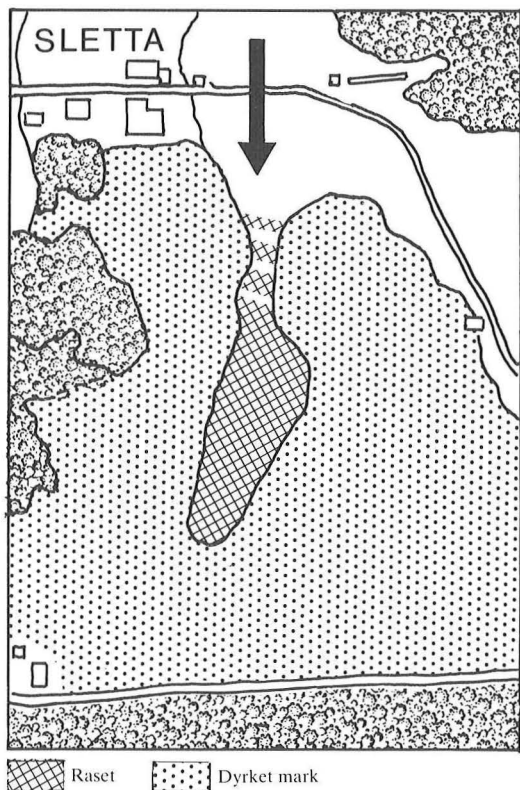
Tidligere gardbruker i Sletta, Ola Sletten (72), er svært tvilende til dette «at samtlige hus ble revet bort av skredet». Både han og andre har hørt fra eldre folk for 50–60 år sia, at det bare var låven som ble tatt. Men det var fortalt at raset kom med slik fart og kraft at den store tømmerlåven ble kastet rett til værs. Tømmerstokkene datt ned igjen som pinner i et pinnespill, ble det sagt.

At skredet ved Sletta gikk så tidlig som under Ofsen, altså før 1800, er lite trolig. Hvis så hadde vært tilfelle ville Sletta blitt nevnt i skadetaksten blant de andre gardene som fikk ødeleggelse den gangen. Men Sletta er ikke nevnt der.

Kolbjørn Floberghagen (75) forteller at han som 16–17-åring arbeidet en tid som gardskar i Sletten. Han var da med å rydda vekk endel langs de gamle rasmassene som lå

Sletta i dag.

nedover midt i jordet der. Det var slik arbeid de tok når de var ledige for onning og annet daglig nødvendig gardsarbeid. Han forteller at det var mesteparten stein i raset, lite jord. Og da de kom ned på den gamle dyrka jorda – etter å ha rydda vekk rasmasse, kunne de se gammel åkerstubb, som etter skjæring med skjyru (sigd). Det kunne tyde på at raset hadde gått om hausten etterat innhaustinga var over, eller tidlig på våren. Hadde raset gått under Ofsen – i juli måned – ville ikke skuronna vært unnagjort.

Raset dekket et område som var omlag 150 meter langt og 40 meter på det breieste. Stein- og jordmassene fra skredet ble liggende på jordet i Sletta gjennom noen generasjoner.

Men så kom det nye tider. Landbruket ble motorisert. Hestekrefter i store mengder overtok, – hester som ikke trengte lange kviler etter hver økt, eller pust i bakken. Da ble det råd med så mangt, – også gamle skriur som lå midt i jordet.

I dag er det på nytt åkerland der den gamle skriua lå ...

Lars Solheim

Tretten

Assortert
Landhandleri

Telefon 36

Dale=G

Utkommer hver 14. dag

Nr. 1

Tretten, fred

Kristian Pålstrud var redaktør og utgiver av dette 4-siders bladet i A2-format. Krympet fotokopi av «heading»-en bekrefter at det er 54 år siden starten.

Fra åpningsprogrammet leser vi bl.a. at bladet først og fremst ville arbeide for et sunt og lyst livssyn med spesielt bud til ungdommen.

Men heller ikke alle de gamle rundt om i bygdene, som gjennom et langt liv har utført et godt arbeide, skulle glemmes. Jord er ryddet, en heim er bygget – og levelige vilkår skapt der det før var villmark og stein. Eller det er skapt noe av varig verdi for samfunnet i form av kunst og håndverk på ulike områder. Alt dette er gagns arbeid og fortjener ærefull omtale. Og de unge har bare godt av å høre de eldres livserfaringer –.

Det er heller ikke bare de store dåds- og gagnsverk som er av stor verdi, men like mye de små livsverk i trugen strid rundt om i bygdene våre. Det vil alltid være spalteplass for omtale av slike hedersmenn og -kvinner.

Bygdas historie ville bladet også ta med, og ønsket derfor historiegranskere velkommen til spaltene.

Bladet gikk inn i 1945.

Det redigerte nyhetsplukket fra de 2 første utgivelsesåra er gjengitt i forminsket format.

Johan Kraabøl.

1. februar 1935

Mye rev på Tretten

Det er ikke bare sølvreven som for hver tid øker betraktelig i antall her i Tretten, – raureven følger også med.

Det er sikkert lenge siden det var så mye raurev i skogen her omkring. Og revejakten går med liv og lyst oppi liene.

Hittil i vinter er det skutt over tyve stykker bare her i Tretten.

12. april 1935

I Øyer hovedsogn

er det nedslaktet 50–60 krøtter på grunn av smittsom kalvekasting.

12. april 1935

Kolonisering i Åstadalen

Det er nu over tyve år siden Ole E. Vasrud med flere arbeidet endel med spørsmålet om kolonisering i Åstadalen. Det blev da bragt på det rene at denne dalen egnet sig utmerket til opdyrking, men det var da så store vanskeligheter med å få en slik plan gjennomført, så det blev opgitt.

Men nu er tanken om kolonisering kommet frem igjen på nytt, for det er nu så stor statsstøtte å få til et slikt foretagende at det nu er muligheter for å få planen gjennomført.

Tretten arbeiderparti nedsatte for en tid siden en komite som skal arbeide med saken. Denne komite består av følgende fra Tretten: Laurits Toresen, R. Løken, Johan Skjelhaugen, Aksel Rønning og Johan Stalenget.

Fra Øyer er disse med: Th. Nymoen, Hans Berget og Hilmer Høyby.

idbrand

koster kr. 1.25 pr. kvartal

Tannlæge
Hekneby

Tretten

Kontortid 9-2 4-7

Lørdager: Øyer 9-2

. februar 1935

1. årgang

Komiteen har nu konferert med fylkesagronom Lyngstad om saken, og han har lovet å komme op og holde et foredrag om koloniseringsspørsmålet og gi en orientering om hvorledes en på beste måte skal legge an. – Antagelig blir det befarung til sommeren. Vi skal da holde våre lesere underrettet om sakens gang.

10. mai 1935

Tretten DNTU stiftet

Det nye avholdsungdomslag av D.N.T.U. blev forleden konstituert av fylkesformannen. Som formann blev valgt Magnus Jevne, næstformann Julius Sylthaugen, sekretær Ole Frydenlund og kasserer Reidar Blomberg. Med i styret ellers blev Kåre Tutterud. Laget tok navnet «Varsko». – Som utsending til fylkesmøtet på Vinstra blev valgt Ole Frydenlund og Jens Sylthaugen.

14. mai 1935

På Stavsplassen

skal det bli både dansegulv og musikkpaviljong. Så nå blir lokalene overflødige, iallfall om sommeren.

14. juni 1935

På fisketur

i østfjellet var flere tretlinger i pinsen. Og de hadde nok fått adskillig fisk også flere av dem. Så nu er det finfin fjellørret å få kjøpt på butikkene.

27. september 1935

Befaring i Åstadalen

Forleden dag var det befarung i Åstadalen. To medlemmer av den valgte komite var med foruten Lyngstads assistent, Rudi, og jordstyrets formann, Ivar Ile.

Rudi uttaler til en av våre medarbeidere at han hadde trodd at det var finere derinne enn det virkelig var. Det var nok store vidder, men mye rålendt jord. Og i minste laget med tørrmark, så det vil bli mye arbeide med grøftning; men til gjengjeld så det ut til å være lite med stein.

Terrenget er for det meste nokså fint. Det er høvelig heldning nedover skogliene og nede ved elven er det nokså flatt.

Skog er det mye av derinne. Det vil nu bli utarbeidet en

beretning til departementet om forholdene der inne, og så spørst det om departementet finner å kunne anbefale kolonisasjon.

27. september 1935

Er halvparten av Øyer heradstyre «valhendte skyssgutar»?

Vi sakser fylgjande i «Austland»:

«Det kjem melding frå Øyer um at halvparten av heradstyret har gått med på å skifte ut dei nynorske skilta på stasjonane i bygda med tilsvarande bokmålsuppslag. Og grunnlaget for umbyttet skulde vera «en beklagelse» frå stasjonsmeisteren på Tretten «over de vanskeligheter landsmålsopslagene på jernbanen medfører under den stadig økende turisttrafikk.»

Lat oss få streke under at det er turisttrafikken det er tale um! Det er ei kjend sak at den har skapt mange valhendte skyssgutar og armod's jehukar som jattar med i kva det skal vera. Biskop Berggrav råka spikaren godt den gongen han var med «Østlandsk Reising»

og skreiv um flatbygbøndene som gjorde seg til «riksmålsforbundets kjøregutter» når det gjaldt å skysse norsk mål «utafor folkeskikken». Han let deim ikkje få ha mykje ære att, der dei sat på hundsvotten. Men no syner det seg at dølene ikkje er stort likare, dei som endatil møter upp på stasjonen og byd seg til å ta ned dei norske skilta!

Ja, den turisttrafikken er i sanning mykje til trafikk. Rett nok var den andre halvparten av heradstyret klar over at det ikkje hekk rart ihop, det skrivet frå stasjonsmeisteren; men med di ordføraren sjølv slepte taumen or bae hendene, fekk dei toskute turistane på Tretten det som dei ynskte seg. Berre no ikkje storturisten der Stadrat Schulze aus Berlin kjem upp til sumaren og spør som han gjorde på Alexander Kiellands tid når det var noko han ikkje skyna: «Was sind das für Leute som skiter i sitt eget reir?»

2. november 1935

Fjellmosen får bilskyss

I høst har det vært mye godt mosevær, og folk har tatt mye mose til buskåpen sin.

Den nye Sollid-veien over Ringebu-fjellet kommer nu vel med også for andre enn turister. For nå tar folk på Kjørnås og i Venabygd mosen hjem fra fjellet på bil.

Her en dag fortalte en småbruker fra Kjørnås oss at han alt hadde tatt til å fare med mose. Han hadde fjorten lass til to kjøer. Han hadde tatt mosen ved Ringebu-Munen, presset med høipresse og kjørt

den hjem med en gang.

Bundtene var svært faste og tålte godt bilskyssen. En får to bundter av et vanlig sledelass.

Så nå er det blitt svært så lettvent med mosehentinga.

8. november 1935

Eit gildt tiltak av Tretten husmorlag Ein Tretten-vott.

Tretten husmorlag vart i sumar einig om å prøve å få i stand ein Tretten-vott. Tanken var å få selja dei til turistar som skivottar.

At det skulde kunne løna seg som dagsarbeid, hev ingen meint. Men at det skulde kunne verta ei lita biinntekt for ein og annan som vilde ha ein bunding i hendene i fri-stundene sine, var meininga.

Laget valgte så ei nevnd som skulde prøve å få til ein lugom vott. Valgt vart fru dr. Fougner, frk. Sina Øygarden og frk. Ingeborg Fonstad. Nevnda hev lagt godviljen til og gjort godt arbeid. Resultatet er riktig pene vottar.

Det eine mønsteret er nytt og teikna innan bygda. Motivet er to bukkar som stangast. Det andre er eit riktig gamalt mønster frå Øygarden. Det er eit par grantre som stend som ei bord tversover votten.

Eg vil med same få segja nevnda ei hjarteleg takk frå husmorlaget for alt arbeid og for den store interesse dei hev vist saka.

Dei som er interessert i strikking av votten, vil eg be sjå lysinga her i bladet.

Samstundes med dette vil eg be bygdefolket hugsa på hus-

flidsutsalget, som Tretten ungdomslag og husmorlag hev skipa til. Me hev no fått så pene skildt og vilde so gjerna få de opp til turistane kjem i vintersesongen. Men me hev so litet varor så me synes det er skam å setja dei op. Eg vil be dykk, – unge som eldre – kom med ein eller annan ting. Er det ikkje nokon av dykk jenter som vil sy dokkor i døladrakt? Og gutar – skjer ut ein eller annan ting. Det hev vist seg at trekoppar av ymse slag hev gått serleg godt. Tenk um nokon hadde ein idé til ein eller annan ting som kunde vera originale frå bygda vår.

Tiltaket er heilt ideelt, so ingen av laga hev noko inntekt på det.

På laga sine vegne vil eg takka kjøpmann Wasrud for den store velvilje han har vist oss i denne sak. Det er so visst ikkje for inntekta, for den er liten. Nei, han hev tatt utsalget for å støtte eit ideelt bygdetiltak. Og for denne støtte skal han ha vår varmaste takk.

For Tretten husmorlag:
Gunda Solheim.

25. januar 1936

Nytt sagbruk i Øyer

Byggmester Ivar Bræin holder nu på å sette op eget tidsmessig sagbruk straks søndenfor Hunder stasjon. – Det er meningen at det skal bli fullt ferdig til bruk innen 1. mars.

14. mai 1936

Kvinnelig skomaker på Tretten
Sigfrid Bjørnstad er med sin far på skomakerverkstedet. Og hun er på kort tid blitt rik-

tig flink. Hun legger bekketråd og såler sko som den frakkeste skomaker. Flink jente. Slik skal det være. Kvinnene kan sikkert måle sig med mannfolka i hvad som helst.

23. juli 1936

Vearbeider i Øyer

Det er særskildt mye veiarbeide i Øyer i sommer. Foruten Sørbygdsveien bygges det flere seterveier.

Det siste anlegg som blev påbegynt i forrige uke er seterveien til Aksjesetra. Det er foreløbig satt i arbeide 2 lag, men det er meningen å få igang et lag til med det første dersom folk kan opdrives til det. Men det er litt vanskelig å få tak i folk da de fleste nå er optatt.

23. oktober 1936

Lønnskonflikt ved Tretten Ssamvirkelag

De tre betjentene på Tretten Samvirkelag har organisert sig, og organisasjonen har forlangt forhandling om lønnsregulering, men dette har Samvirkelagets styre nektet å gå med på. De har sagt op betjentene og averterte efter nye. Ekstraordinær generalforsamling til behandling av konflikten er bestemt til den 29. ds.

10. desember 1936

Fra Øyer

Det er nu kommet bra med snø her i Øyer, og føret er godt. Mye av fjellkjøringa er nu undagjort, bare litt høi heng att. Det var mye høi i fjellet, og det vil sikkert

komme godt med i de lange vintermåner.

Det er nu under arbeide mange store veianlegg her, 8 mann arbeider nu på veien fra Osterhaug til kirken, likeså arbeider et lag på Sørbygdsveien. Seterveianleggene er nu aktuelle. Gårdsvei til Kruke kombinert med setervei til Augseter er nu under forhandlinger, likeså veien til Aksjø seter.

Det kommer nu ikke til å bli noen større tømmerdrift her i Øyer i vinter. Grunnen må være lave priser og for store driftsutgifter.

Lørdag kveld hadde Bondekvinnelaget en godt besøkt fest. Talen holdtes av fru Marthe Dahl. Videre var det oplesning av frk. Liv Bø. Einar Hovdhaugen leste egne dikt og Oluf Turtumøygard viste fram lysbilleder. Tilslutt var det dans med musikk av Håkon Rindal med flere.

19. juni 1937:

Tretten Småbrukerlag

har nu satt igang brenntorvdrift på Svarthaugmyra i Østfjellet. Denne myra inneholder mye god brenntorv. Det er foreløbig to mann i arbeid på myra.

De som vil betille torv bør snarest henvende seg til Laurits Toresen, Ole Frydenlund eller Edv. Olsen, så en kan få oversikt over hvor mye som skal tas opp i sommer.

Småbrukerlaget har her satt igang et svært nyttig tiltak, da torv er både billig og god brennsel og det i de siste årene har vist sig å være svært vanskelig å skaffe nok ved.

13. november 1937:

Jernbaneovergangen ved Tretten stasjon.

DET BØR BLI UNDERGANG SNAREST.

Tretten stasjon blir mer og mer en hefte for trafikantene.

– Ved elvetiden om dagen krysser tre tog her. Og det er for det meste så lange tog at de sperrer overgangen lange tider om gangen. –

Det hender rett som det er at overgangen er sperret opp til 20 minutter og en halv time om gangen. Og det samler seg da adskillig biler og andre kjøretøier på begge sider av linjen. I vår tid da alle folk har det travelt så er denne overgangen til stor ergrelse.

– Trafikken her øker stadig. Alle fra østsida som skal til jernbanens eller innkjøpslagets pakkhus må over denne overgangen. Likeså alle melkekjørere og andre kjørende fra Musdal. – Og under Stavsmarken er det særskildt stor trafikk her. Og ikke minst for turistene er denne overgangen en stor ulempe. Noe av det verste som kan hende en bilist er jo å vente, og særlig ved en slik trøstesløs jernbaneovergang er det helt håpløst. – Bilistene skal jo fort frem, og de har liten tålmodighet til å vente.

Det er adskillig turister som reiser denne veien nu og mere vil det sikkert bli etterhvert når veien over Musdalsskogen til Gausdal blir fylkesvei.

De kommunale myndigheter, jernbanen og veivesenet bør snarest gjøre alvor av å få anlagt undergang her. – Det er påkrevet.

Marit Kramprud:

Gamle råd mot sykdommer på folk og fe

I gamle dager, da det var smått stell med leger og dyrleger, var kjerringrådene mange når sykdom og skader dukket opp. Det gjaldt både mennesker og dyr.

Marit Kramprud har samlet noen råd som hun selv har hørt om, eller skrevet av etter gamle hefter og blader. Den gamle språkdrakten er beholdt.

Sygdøm på folk, og dens helbredelse.

Blodstillende midler

Spindellev og markætt tre fra gamle vegger brent og knust, legges på såret. Hjelper ikke det bindes et klæde rundt det beskadigede lem således at knuden hviler på pulsåren. En liden stokk stikkes inn i knuden, vrides rundt så blodåren trykkes.

Friske sår og gammel værk

Friske huggsår, stikk, åpne sår og gammel værk kureres meget hurtig og sikkert med brendevin og salt. 1 del salt og 3 dele fin cognac (simpelt brendevin gjør ondt verre). Flasken rystes lenge. Såret vetes dermed, likeså kluden gjentagne gange til den løsner av seg selv, da er såret leget. Henger ikke kluden fast, byttes klud ofte.

I mangel av ovennemnte til friske huggsår kan de vaskes med perikombrendevin (perikom vokser overalt og er udmerket når det settes på brendevin). Og derover legges følgende: tjæresmurt læder, som brendes langsomt på svage glør eller ildmørje, til det ser ut som støv. Når det er kaldt, gnides det i morteren til pulver, derpå blandes like deler pulver, fint salt og fint hvitt sukker sammen. Etter vaskingen fylles såret med pulveret og bindes fast omkring. Ligger kluden fast næste

dag, tages den ikke af, er den løs gjentas vasken og strøingen.

Frostskader

Frosne lemmer gnides straks med sne og tildekkes med iskoldt linklæde. Frostblemmer læges ved omslag av revne poteter, revne gulrøtter, iskold surkål. Lettere kløe gnides med lunken cognac eller vann hvor det er kopt poteter, eller parafin.

Mod gamle onder (frostskader) anbefales råtne epler, pressede løkblader eller for 10 øre terpentint, 10 øre honning, 10 øre altheasirup og en eggeblomme, alt vel blandet. Indsmøres hver aften og tildekkes med en ren linklud. Et andet sikkert middel mot gamle frostskader er varm oskelud.

Mygg-, bie- eller insektstikk

Først trykkes en nøkkel med hull i hårdt over det stukne sted, så smøres hurtigst mulig på det stukne en dråpe bomolje, salmiakspiritus, grønsepe, saften av rødlok eller våt jord.

Gigt eller uveirs hodepine

Dette forsvinner som regel når man dekker pande og tinner med rå potetskiver dypet i æddik, – det er et overmåte godt middel.

Ormegress i en pute under hovedet brukes så vel mot søvnløshet som hovedpine.

Forkjølelse

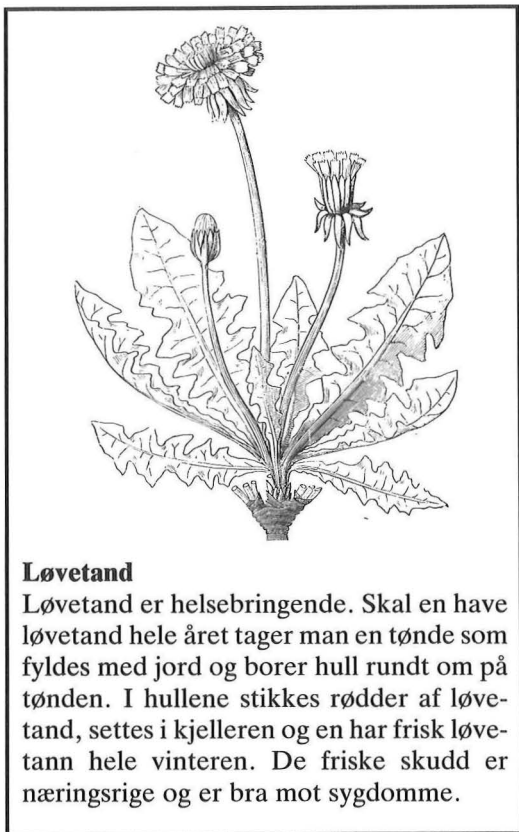
Det simpleste middel mod forkjølelse er et meget hett fotbad og kaldt vann på hodet. Ved sterk forkjølelse bør man drikke hylde-the. Mod hæshet hjelper det at spise melken fra en sild, dette er et probat middel. Løgsaft kokt med kandis er udmerket mot snue og hoste.

Ischias

Bad i varm enerlåg og tett indpakning i nye utsprungne birkeblade. Efter 14 dage er pasienten kurert.

Ringorm

Ringorm er tildels smittsom, man smører dem daglig til de forsvinner med en blanding af 1/4 gr. karbolsyre, 15 gr. glyserin til 60 gr. vann. Pålitelig er også kobberolje eller legge på en kobbermynt dyppet i æddik. Må være forsiktig hvis den irrer, at intet kommer i munden.

Løvetand

Løvetand er helsebringende. Skal en have løvetand hele året tager man en tønne som fylles med jord og borer hull rundt om på tønden. I hullene stikkes rødder af løvetand, settes i kjelleren og en har frisk løvetann hele vinteren. De friske skudd er næringsrige og er bra mot sykdomme.

Den gamle 30-aarige landskjennte
Engelske Sygebehandling
helbreder billigt og med bedste Midler: Svækkelse og Nedsættelse, Tab af Mandkraften, Slaphed, Sædtab, ufrivilligt Aflob i Søvn, Nervesvækkelse, Afkræftelse, blodfattig, Hovedpine, baarligt Humør: som er en Folge af Ungdomsforvildelse. Fuldblommen Tausshed. Skriftlig Henvendelse kan finde Sted. Adr.: Den engelske Sygebehandling, Jongsøgd. No. 7, (Postboks No. 18), Christiania.

Om kaffe og the

Kaffen er ikke en overflødigheits-artikkel, om den end af mange bruges til overflod. Men den er et bloddannende og behagelig oplivende næringsmiddel, når den som sagt bruges med måde.

Heller ikke the er en overflødigheits-drikk, men et virkelig næringsmiddel, så vel oplivende som varmende. En kopp god og veltilaget the ansees for at have en oplivende virkning på hele organismen. Denne oplivende indflytelse, heter det, er istand til for en tid at opfriske et stakkels menneske, hvis krefter er uttømte ved arbeide, kulde eller sorg. Den gjør pulsen livligere, fører spendekraften tilbake og kan i flere timer frembringe en følelse av velvære.

Husdyr-sykdomme

Opsvulmet jur

Man tager lakris og gjør den flytende ved at oppløse den i vann, så det bliver en salve, denne stryges over juret. Hjelper det ikke én gang, gjenta det.

Sprekker i jur

For å hindre at kyrnes jur skal slå sprekker tar en ung nesle, giver den et opkog i vand og vasker jur og spener mens det er lunket. Det hindrer ikke bare sprekker, men trekker melken ned så den øker derav. Har de fått sprekker kan en ta sot under en gryde og gni ut i gammelt ister og smøre dermed.

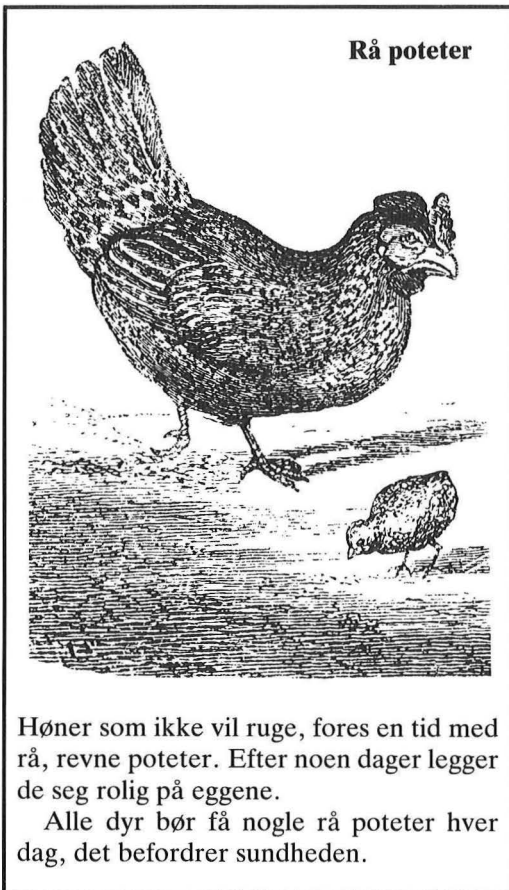
Lus på ungfe

Ungfe som får lus, især de som vokse for sterkt. Man kjøber på apotek ryttersalve, denne gnides ut i fett eller usaltet smør, så indgnider man dem på de steder der utøy finnes. Efter 3–4 dages indgnidning er dyrene kvitt utøyet.

Rødsyge

Rødsyge består i at kyrnes urin er som blandet med blod, det er en meget farlig sygdom. Det beste råd er at gi kyrne 3 peler*) rå linolje, det kan ikke skje med en gang, men i flere porsjoner, så hurtigt som mulig efter hverandre. Man må holde dyrene inde og gi dem lide at ete, men derimot lunkent drikke. Stødte østersskall som har ligget i eddik er også et godt middel.

*) Gammelt mål for flytende varer.
1 pel = 1/4 pott = 0.2413 l.

Høner som ikke vil ruge, fores en tid med rå, revne poteter. Efter noen dager legger de seg rolig på eggene.

Alle dyr bør få nogle rå poteter hver dag, det beforder sundheden.

Lungesyge

Får og kyr bør om høsten få en deigklump der det er blandet i tjære, salt og malurt, dette for å forhindre lungesyge.

Kalvekrampe

Krampe hos kalver kan helbredes med dyvelsdrek dråber eller i mangel af det, kamferdråper som til et voksent menneske. Legges i halm eller høi så bare hovede vises, falder i søvn og vågner frisk. En pægle (pel) øl med en ts. sod i for at hindre fremtidig krampe.

Trommesyge

Mod trommesyge anbefales en spiseskje fuld af kålfrø (hovedkål eller kålrabi) i en pel sød melk, de begynner da at rabe sterkt og maven svinner inn.

Tinter hos svin

Denne sygdom er ikke lett at helbrede. Det beste middel er at fore svinene godt fra fødselen af. Sygdommen er arvelig. Hjelper ikke god foring må en se til at ombytte sin rase med en ny. Tinter er ellers ikke farlig for sundheten, om nogle få skulde sitte i kjøttet.

Ved slaktingen bør man da hugge stykkerne små, og når man da banker dem med en treklubbe, så springer tinterne ud, som hellegryn.

Salpeter

Undertiden står kyrne på båsen og sveder og æder lite. Dette er af matthet, og da bør man give dem lidt salpeter i deig hver morgen. Derefter en håndfull tørt malt.

Tove Nymoen Theimann:

Anton Nymoen, 1849–1926

Om unggutten fra Baklia i Øyer som skulle til Amerika, men som havnet på Finnmarkskysten som handelsmann og fiskebrukeier.

Anton Nymoen ble født 1. november 1849. Foreldrene var Peder Johannessen Finnsvveen og Eline Helene Hansdatter Ånstad, begge født i Gausdal, men overtok Nymoen i Øyer. Der ble Anton født og vokste opp sammen med flere søsken.

Som unggutt var han en tid i tjeneste på en av Lunke-gårdene, men som så mange unge på den tiden ville han gjerne reise til Amerika og prøve lykken der. Han hadde hørt at det var mulighet for å få komme avgårde med båt fra Trondheim, men for å komme til Trondheim var det bare en mulighet, – å gå. Og det gjorde han. Han tok farvel med hjemmet og tok avgårde.

På veien nordover traff han en kar som skulle samme veien, og de slo følge. Mannen skulle til Nord-Norge, for der ligger fremtiden, mente han. Anton ombestemte seg. Det ble ingen Amerika-reise. Han ville til Nord-Norge han også.

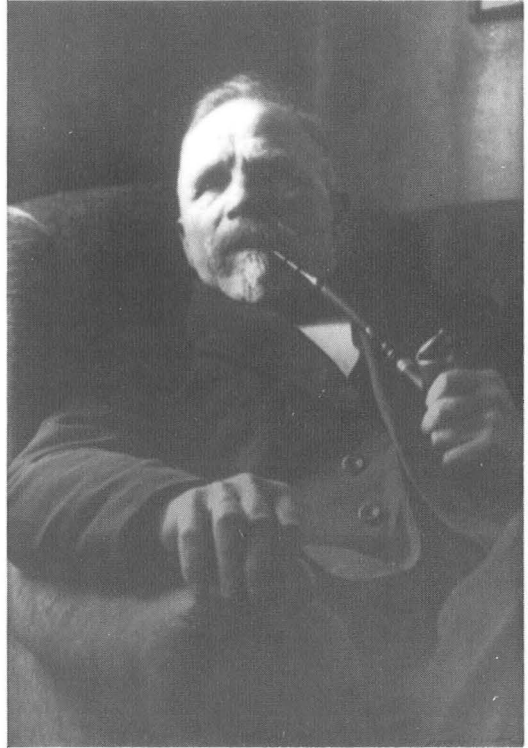
I Nord-Norge –

Første året ble han med på lofotfiske, men reiste så videre til Vadsø. Der fikk han arbeide i en forretning som en slektning eide.

Etter et par år i Vadsø brøt han opp og dro videre mot øst, til Vardø. Der startet han egen forretning, 26 år gammel.

En dag sto Anton og så rutebåten legge til kaien. Der og da hendte det noe som skulle få stor betydning for ham. En ung jente kom ned landgangen. Henne skal jeg gifte meg med, tenkte han. Og slik ble det. Et år etter var de gift. Jenta som kom ned landgangen var Othilie Hermene Simonsen fra Repvåg i Vest-Finnmark. Giftermålet ble inngått 1. november 1879, på Antons 30-årsdag.

Med årene fikk de ni barn, men de tre første døde som barn og den yngste i søsken-

flokken døde som ung mann. Den eldste av guttene, Thorleif, som skulle overta forretningen med tid og stunder, ble sendt til Russland for å lære språket. Dette var lenge før den russiske revolusjon, og det var stor handel mellom Finnmark og områdene rundt Kvitsjøen. Pomorhandel som den ble kalt.

For Othilie og Anton var det viktig at barna fikk utdannelse. Etter at Thorleif hadde vært i Russland ble han sendt til Tyskland for å lære tysk. Før han for alvor gikk inn i farens forretning, tok han også handelskole i Christiania. To av døtrene, Solveig og Borgny, ble også sendt til Tyskland for videre utdannelse.

Blokværk

for Fartøier og Baade i mange Dimen-
sioner, netop ankommet til

A. Nymoens.

**Røiserter,
Smaastøvler,
Dame-Snørestøvler**

samt

SPRINGSTØVLER

for Damer & Herrer billigst hos

A. Nymoens.

Agnild

i prima fersk Vare til 8 Kroner pr.
Tønde hos

A. Nymoens.

Ryper

hos

A. Nymoens.

Allsidig forretningsmann

A. Nymoens forretning var en velassortert landhandel, som førte alt det folk trengte i det daglige, både mat og klær, og han fikk en stor kundekrets, – både fattige og mer velholdne. I vanskelige tider måtte nok Nymoens

som mange andre kjøpmenn nærmest være både bank og lånekontor. Så og si alle i byen levde av det havet ga. De var fiskere. Og til fiskerne hadde Nymoens alt det de trengte, fra båter til garn og fiskekroker, seilduk og tauverk, klær og sjøstøvler, tjære og olje, bekktråd og syl, ja nær sagt alt mulig. Både forretningen og innehaveren Anton Nymoens ble en institusjon i byen i mer enn 50 år.

Anton Nymoens var en foregangsmann på mange områder. I 1882 var han med å stifte Vardø sparebank, og var medlem av det første forstanderskap.

Foreningsstifter og forretningsmann

To år senere var han med å stifte Vardø fiskeriforening, der han også satt i styret som eneste representant for byens kjøpmannsstand.

I 1895 var han med og stiftet Vardø Bys Vel, en forening som gjorde en betydelig innsats for å skape triveligere omgivelser i byen.

Omkring århundreskiftet var nesten alle fiskebåtene med seil. I 1903 gikk Anton Nymoens sammen med et par andre forretningsmenn og dannet et aksjeselskap som gikk til innkjøp av dampfiskebåten «Domen», den første i sitt slag i Vardø.

*Anton
Nymoens
forretning
i Vardø.*

Tørrfiskhjeller på Steilnesset.

Nymoen hadde eget fiskebruk, kjøpte og solgte fisk. Tørrfisk, røket fisk og ferskfisk. Han hadde tørrfiskhjeller på Steilnesset på vestsida av øya, men enkelte år kunne det være problemer med å få fisken ordentlig tørr, på grunn av havtåken. Eттertørrking i pakkhusene var ofte ikke nok til å unngå at verdien og prisen på fisken gikk ned. Men Anton hadde idéer også her. På en eller annen måte ville han få fisken skikkelig tørr, uavhengig av været.

Problemløseren –

I 1892 innredet han et eget rom i pakkhuset for å tørke torsken. Fra en dampkjel la han rør i slynger langs gulvet, og med fyring døgnet rundt og temperatur opp mot 20 grader, fikk han fisken tørr på 3 døgn. På denne måten kunne han på en gang tørke 60.000 fisker for en kostnad på 51 kroner. Selv om kostnaden synes beskjeden i dag, var den sammen med fraktkostnaden fra Vardø til markedene i Sør-Europa for stor i konkurranse med leverandører som hadde betydelig kortere transportvei.

Et problem for fiskerne på den tiden var å

skaffe agn hele året. I 1890 holdt fiskerinspektør Fleischer foredrag i Vardø om hvordan dette problemet kunne løses ved å bygge et agnfryseri. Da kunne Anton Nymoen opplyse at han allerede året før hadde bygget nettopp et slikt fryseri. Han var tidlig ute med så mangt. Nymoens trankokeri var et annet av hans foretagender.

Også i politikken –

Anton Nymoen var også med i politisk styre og stell. Han var venstremann, men kom ikke inn i bystyret første gang, i 1887. Men han kom inn i 1891. Ved dette valget kom det forresten inn bare venstrefolk, men det likte ikke Anton. Han ville gjerne hatt med noen høyrefolk også. Hensynet til dyktighet og kjennskap til forholdene i byen var ikke blitt tilstrekkelig ivaretatt, mente han. Å velge inn bare venstrefolk karakteriserte han nærmest som misbruk av stemmeretten. Dette forteller nokså mye om Anton Nymoen. Det tilhører historien at da Venstre noen år senere ble radikalisert, gikk han ut av partiet og dannet sammen med noen andre «Den liberale Velgerforening».

Dette er i korte trekk fortellingen om unggutten fra Øyer som skulle til Amerika, men som ble kjent forretningsmann oppe ved Nordishavet.

Tro på seg selv, pågangsmot, oppfinnsomhet, dyktighet og ikke minst iherdig arbeid og økonomisk sans gjorde at Anton Nymoen kom til å sette preg på Vardø gjennom mange tiår.

Den 14. oktober 1926 døde Anton Nymoen, min bestefar. Jeg fikk aldri oppleve ham, han døde to år før jeg ble født, men det er mitt

håp at det alltid må finnes noe av Anton og Othilie i etterslekten. De som levde opp av barna deres fikk høy alder. Min far, Thorleif, ble 86, Solveig ble over 100 år og Borgny – den yngste – fylte 95 år i august i år.

Personlig er jeg meget stolt av mine aner og mitt gudbrandsdalblod.

Kilde: Randi Rønning Balsvik, Vardø. Grensepost og fiskevær.

Muntlige overleveringer i familien.

Ola Sletten:

Fra en registreringsforretning og et skifte i 1841

Den 18. oktober 1804 var det bryllup på Botterud i Øyer. Det var datter på garden, Beret Amundsatter, som gifta seg med grenader og ungkar Johannes Olsen på Bryn.

De overtok Haugen og busett seg der. Beret og Johannes fikk seks barn: Ole, Amund, Johannes, Anne, Marie og Agnethe.

Om Johannes Olsen Haugen fortelles at han sto i fribataljonen, og at han var blant dem fra Øyer som lå ute ved svenskegrensa i 1814.

Etter 37 års ekteskap døde Johannes den 21. juli 1841, og Beret blei enke.

Skifte på Haugen

Skifte mellom enken Beret og barna foregikk etter at registrering og taksering var utført og innkallelse til skiftet var kunngjort på vanlig måte, ved opplesning på kirkebakken «ved Tretten annekskirke og Øyer hovedkirke, paa begge Steder efter at gudstjenesten var til ende og udi den tilstedeværende almues paahør».

Den 10. desember 1841 blei skiftet foretatt på lensmannsgarden Jevne.

Sjølve beregningen og utlodningen til hver enkelt arveberettiget er svært omfattende og har vel liten interesse i denne forbindelse. Det som kan være av større interesse er fortegnelsen over alle eiendelene som var i boet. Saker og ting som den gangen var helt nødvendige i det daglige arbeid – inne som ute. De fleste av disse tingene, som var viktige redskap og bruksting i hverdagen for 150 år sia, har i vår tid mistet sin opprinnelige betydning. Kanskje har noen av dem fått betegnelsen «antikvitet» og kommet på plass i ei eller anna stue? Ære være om så er skjedd. De gamle brukstingene er synlige bindeledd bakover i tida, og kan fortelle oss om hverdagslivet i gammel tid.

Listen over gjenstander og husdyr i boet

Oppramsingen av alle gjenstandene o.l. i boet, er i oppstillingen nedenfor samlet i mer ensartete grupper for ordens skyld.

Bare noen enkelte takstsummer er tatt med for å vise innbyrdes forskjell i verdi.

Myntsystemet den gangen var 1 specie-daler = 5 ort = 120 skilling.

Enkelte tekster som har vært vanskelig å tyde er merket med (?).

Innbo m.m.

- 1 hengeskap (1 daler)
- 1 sengested, blåmalt
- 2 do.
- 1 ferdeskrin
- 1 stueskap, malet og låsf.
- 1 stuebord med skuffe
- 1 do. med stol og krakk
- 2 krakker
- 1 stol
- 1 gammel stol
- 2 stoler, malte
- 1 stuebord, brunmalt
- 1 slagbenk (2 ort 12 skill.)
- 1 fruentimmer-kiste
- 1 spinnerokk (1 ort)

1 do., mindre
 2 karder
 5 vevskjeer
 1 kurv
 1 sekk
 2 hagler(?) (16 skill.)
 2 hengeskjæringer
 1 do., mindre
 1 skav-(?)jern (1 daler)
 1 skjæresaks (8 skill.)
 3 barberkniver
 1 skreppe
 1 rye

Kjøkkenredskap o.l.

1 par vaffeljern
 1 takke med ring (2 daler)
 1 bakstefjøl
 1 gryte
 1 do. på 2½ bønne (4 ort)
 1 do. på 20 potter
 1 do. (i stykker)
 1 platpanne
 1 strykejern
 1 glojern
 1 vassele
 2 vannbøtter
 1 maltkvern
 1 øltønne
 1 ølbolle
 1 brennevinsdunk (4 skill.)
 2 trefat
 1 melkestaup
 1 kopperøse
 1 målekagg
 1 målehit
 1 par rulletrær
 1 lysestake i messing (6 skill.)
 2 mysebutter
 2 melkebutter
 8 melkebonker
 12 do., i seteren (3 daler)
 1 ystekolle
 3 traug (12 skill.)
 1 stort traug
 1 mindre do.
 2 standkjerner
 1 melkespann
 1 melkeask

1 bukjeddel (2 daler)
 2 par myseflasker (1 ort 12 skill.)
 2 spann og ask
 1 lite spann og sætting
 1 ostekagg
 1 ostefat
 1 flaske (8 skill.)
 1 bryggestette
 1 bryggebutt
 1 blandbutt (8 skill.)
 1 kolle
 1 mæle
 1 sold
 2 bøler, på stabburet (4 ort)
 1 bryggekar (2 ort)
 1 (?) buttel
 1 rund, stor buttel
 1 skjenkeglass
 1 ølglass

Klær, sengetøy o.l.

1 saueskinnsfell, ny
 (1 daler, 2 ort 12 skill.)
 3 saueskinnsfeller, gamle
 1 saueskinnsfell med tepper
 1 hampelerretslaken
 1 underdyne med fjørfyll
 1 hodepute med fjørfyll
 1 hodepute
 2 underåklæde (2 ort)
 1 benkedyne
 1 underdyne med fyll
 2 saueskinn
 2 par strømper
 2 strieskjorter (4 ort)
 1 par vanter
 1 par hansker
 1 lue, rød (1 ort, 6 skill.)
 1 skinnlue (4 skill.)
 2 gamle hatter
 2 vadmelbukse
 1 ny vadmelbukse, blå
 1 vadmelkjole
 1 vadmelkjole, grå
 1 frakk, brun (1 daler)
 1 undervest, gammel
 1 do., rødtruet
 1 do., grønrandet
 2 par sko (2 ort)
 2 par støvler

Tømmermanns- og snekkerredskap

1 holdhake
 1 teljebile (2 ort 12 skill.)
 2 teljøkser
 1 håndsag
 1 borvinne med 3 navere
 2 navere
 1 huggjern
 1 hammer
 1 høvelkrakk
 1 sletthøvel
 1 okshøvel
 1 standhøvel
 1 hånddraghøvel
 3 høvler
 1 stusshøvel
 1 meddrag
 1 klubbe
 1 rasp
 2 val-(?)bindingsnavere
 1 dragnaver (12 skill.)
 1 tollekniv

Hesteredskap, seletøy o.l.

1 høyslede med skjeker
 1 gjødselslede – do. (6 skill.)
 1 stutting – do.
 1 par seletre med høvre, blåmalet
 1 par seletre – do. – umalet
 1 gammel kirkefell (2 ort)
 1 låshelle
 1 par tømmerlenker
 2 hestebjelleklaver
 1 do. med bjelle
 2 hengellåser
 1 ard(?) med jern
 1 grimebendsel av jern
 1 jernbendsel
 1 lodsebidsel
 2 plogspenninger
 1 manns ridesal
 1 «fruentimmer»
 ridesal (1 daler)
 1 bustbende
 3 kornskjerer
 (skjuru/sigd) (6 skill.)
 2 rivjern
 5 ljær med orv

1 ljå med orv
4 grev
1 huggøks (1 ort)
1 staurstang (1 ort 12 skill.)
1 hovtang
1 slipestein med
 jernveiv (1 daler)
1 buesag og 1 bue

Husdyr

1 ku «Lykkeros»
1 ku «Rosenmund»
1 ku «Velkommen»
1 ku «Rosenskjøn»
1 ku «Morsikold»
 (hver ku taksert til 9 daler)

1 gris, 1¹/₂ år gammel (4 daler)
1 do., gjelding – do.
 (3 daler 2 ort og 12 skill.)
2 spekalver
 (hver 1 daler 1 ort)
4 sauer (hver 1 daler)
1 do. (4 ort)
1 gammel hest, brun (3 daler)

Ved skiftet overtok eldste sønn Ole Johannesen Østerhaug gårdsparten Haugen for 250 speciedaler.

Mor hans, Berte Amundsdatter, døde den 18. juli 1850, nær 69 år gammel.

Herman S. Pedersen:

Et vekkellesmøte for over 100 år siden

Som ung gutt i Øyer, likte jeg godt å besøke Randi og Ola Løken, nærmeste nabo til Klophaugen over Fåberg-grensa. De hadde alltid så mange gamle hendelser å berette om.

Randi var født i Langløgken i 1862. Hun var meget klok, og etter datidens forhold svært bereist, blant annet hadde hun vært sykepleier på Skodsborg Sanatorium i Danmark noen år i ung alder.

En gang fortalte hun om et vekkellesmøte i Sundgarden da hun var 12 år, så det er snart 120 år siden. Møtet var en søndagskveld på senhøsten. En gammel kone hadde gått rundt og forkynt om møtet, – det var ingen plakater den gangen. En slik bedekone skulle alltid ha traktement, men hun kunne jo ikke sette seg til bords på hvert sted. Derfor hadde hun med seg en stor pose som hun la maten i. Randi husket at hun i Langløgken fikk en kald, kokt fisk og en flatbrødbit.

Randi og søsteren hennes, Johanne, fikk lov å gå på møtet, og de fikk med seg en mynt som de skulle ha til kollekten. Det kom mange mennesker. Det var ikke nok stoler

og krakker, men det ble båret inn planker som ble lagt over to stoler, og noen satt i sengen og barna på peiskanten. Randi husket at predikeren, som folk kalte ham, hadde langt skjegg og så veldig streng ut. Han åpnet møtet med en sang, og holdt deretter en lang preken. Det Randi husket av denne, var at han stadig talte om dyret i åpenbaringen. Etter talen og kollekten hadde folket i Sundgarden ordnet med bevertning, der det ble servert små lefsebiter med ost og melk til drikke. Predikeren og noen utvalgte menn satt ved bordet og fikk melk av glass og hadde et helt fat med lefsebiter, de voksne ellers fikk melk av en kopp eller liten trebolle og to lefsebiter, mens barna fikk melk på små treskåler og en lefsebit. Randi husket at hun syntes det var urettferdig at de fikk så lite. Men det ble snakket om den fine trakteringen i Sundgarden i lange tider, for slikt var ikke vanlig hver gang det var et møte.

Det var mørkt i skogen mellom Sundgarden og Langløgken, og Randi husket at hun og søsteren løp livredde hjemover, for de tenkte på dyret i åpenbaringen.

Sundgarden 1989.

Foto: Ola T. Rybakken.

Ludv. Hjelmstadstuen:

Fra kløvråk til bilveg

Når vi som lever idag skal en tur på butikken, til fjells eller hvor som helst, kan vi sette oss i en bil i ro og mak, og kjøre milevis uten å ta et skritt.

Men slik var det ikke i eldre tider. Som regel var det å ta føttene fatt og gå. Og det som skulle fraktes måtte ofte bæres på ryggen, om vegen var både lang og tung.

Jeg vil i denne artikkel forsøke å skildre noen slike vegar, og litt annet som kan fortelle noe om tilværelsen i den tiden. Samtidig takker jeg for de opplysningene jeg har fått.

Vi hører så ofte tale om «de gode gamle dager», til tross for alt det tungvinte den gang. Men på den andre siden er det mange gode minner som dukker fram hos oss som er eldre når vi tenker tilbake på den tiden. Det var slik ei rolig atmosfære blant folk – de var fornøgdde med forholdene slik de var. De visste ikke av noe annet og satte kanskje derfor mer pris på det vesle de hadde. Det hendte nok ofte at en og annen ruslet over til naboen en søndagsmorgen for å prate litt om vær og vind, og da ble det en kopp kaffe ved kjøkkenbordet i all enkelhet, og ei pipe skråtobakk etterpå. Det var vel det som idag kalles sosialt samvær, men dengang på så enkelt vis.

Men fra romantikk til vegstell. Etter vårt syn var vegstellet for bortimot hundre år siden heller dårlig. For det meste var det kløvveger og råk som svinga seg fram mellom steiner og tre i skog og mark. Etter hvert ble det planert noe, slik at det var framkommelig med hest og hjulredskap, særlig der de skulle være hovedveg.

Slik var det her på midt-Tretten og. Vegen fra det som ble sentrum her i 1870-årene,

gikk fra garden Stav, som også dengang var sentrum. Den gikk på nordsia av Moksa, forbi flere husmannsplasser, og rett mot bakken oppover mot Tutrud. Dette var hovedvegen i lange tider.

Dette var også kirkevegen for de som bodde høgere oppe i bygda. I 1870-årene var det ikke bru over Moksa, slik som nå ved Bruvold. Dette syntes de var tungvint. Det var langt å gå helt nedennom Stav når de skulle til kirken – vegen var lang nok likevel.

Det var på denne tiden at øverbygdingene begynte å prate om å bygge bru noe høgere opp. Dette var det nok stor enighet om, for det tok ikke lang tid fra tanke til handling.

De henvendte seg til Anders Fossum, som var bruker på Fossum og grunneier her, om å få kjøpt grunn til veg og brukar over Moksa. Det gikk antagelig ganske greit, for i 1877 var både brua over Moksa og vegen ferdigbygd. Den ble gående fra et punkt ved Stavshaugen, rundt Sagstugua, som var husmannsbruk, opp gjennom den bratte skråningen etter Moksa, og til brua.

Slik ble det ny kirkeveg på Midt-Tretten, og den brukes den dag idag, bortsett fra at den nå er ombygd til bilveg, med betongbru over Moksa, og nyttes som forbindelsesveg til boligfeltet på Stav.

Det var brukerne på Thaarstad, Tande og Klæva som tok initiativet til dette arbeidet i 1870-årom, og med hjelp fra de andre i kretsen gikk det nok bra.

Søndagsfegen – kyrkjefjåg –

Kirkesøndagene var for det meste en stor utfartsdag på den tida, både for å høre presten preke i kirken, og for å høre de opplysninger som ble kunngjort på kirkebakken etter at messa var slutt. Det kunne også være trivelig å treffe andre kjente i bygda for å få en prat med dem.

Det var ikke så mange andre sammen-

komster i bygda på den tida. De aller fleste var i arbeid med jord og husdyrstell hele uka, og med lang arbeidsdag. Men søndag var helligdag, og da skulle alt arbeide kvile – unntatt det helt nødvendige. Derfor var det en opplevelse å gå til kirken og få prate med andre.

Mellom nedre og øvre Tutrud passerte vegen den kjente Tutrudflata, den lå noe lenger nedi bakken enn den nye vegen går nå. Jeg husker når vi skulle til skolen på Aurvoll, og brukte kjelke nedover, at det var om å gjøre å ha så god kjelke at den sklei over Tutrudflata uten å stoppe. I blant kunne det lykkes.

Vegen fortsatte videre oppover gjennom skogen og til et punkt rett sør for garden på Thaarstad, over gardsplassen der, og nordover til Steinsåker, litt nedenfor garden på Tande og nordover til Klæva.

I skogen nedenfor innmarka på Thaarstad er det tomter etter et gammelt husmannsbruk som hette Thaarstadsvea. Der tok det av en skarve veg som gikk nordover forbi Veslesvehaugen, over garden på Svehaugen, videre nordover til Midtmoen, og til Klævamoen. Derfra gikk det veg rett imot bakken litt nord for Solbrå, og opp på vegen som gikk nordover til Klæva.

Til de øverste bruka her i kretsen gikk det veg opp fra Tande, og likedan fra Thaarstad for de som bodde lenger sør. Til Hjelmstad gikk det veg fra Steinsåker, og rett imot bakken til garden.

Ny veg til Thaarstad

Dette var vegnettet her på Midt-Tretten til et

stykke ut på 1900-tallet. Da kom det nye brukere til Thaarstad, nemlig Olaug og Edie Pinnoy. Hun var gardjente på Thaarstad, og vart gift med Edie Pinnoy fra Belgia.

De bosatte seg på Thaarstad omkring 1915. Pinnoy så straks betydningen av bedre fremkomstmuligheter. Han var utdannet ingeniør, og var antagelig vant med bedre vegstell.

I 1920 satte han igang bygging av helt ny veg til garden. Den ble gående fra vegen til Nord-Tretten, Glømme-vegen, som var bygd mange år før. Derfra ble den bygd på skrå etter landskapet og opp til Thaarstad. Denne vegen bekostet han helt alene, med egne penger, og gav etterpå bruksrett til de andre i kretsen, mot deltagelse i vedlikeholdet.

Et par år senere fikk han organisert bygging av veg fra Thaarstad og til øverst i bygda, og jeg kan huske den første bilen som gikk etter vegen. Det var doktor Kr. Fougner sommeren 1924 eller -25, med en liten Ford med de kjente T-merkene etter dekkene. Et godt barndomsminne.

Det kan nok være litt vemodig å gå disse gamle vegene nå, som var i bruk så lenge. Men når vi tenker på alt slitet som var både for hester og folk, må vi være glad det er slutt med å bruke dem.

Mange var også de som måtte bære alt på ryggen til og fra handelsmannen, til skogen eller til fjells.

Det var å pakke nisteskreppa og gå til fots, ofte lang veg.

Med dette har jeg forsøkt å skildre forholdene slik jeg kan huske dem, og ellers fått opplysninger om i bygda fra den tida.

Nyhågå-stugua

I boka «– og ingen kom att –» har denne nedlagte boplassen nr. 37 under Nord-Tretten.

Ivar Enge:

Reven og viuspenninga

Dette er en artig historie fra gammelt som Kristian Nyhagen fortalte. Kristian var født i 1884, og han var av husmannsslekt. Familien bodde på flere plasser, og var visstnok nokså lenge på Systu-Vangen. I 1902 flyttet de igjen, og denne gangen kom de til selveiende hus. Ole Vangen (kalt Ola) og kona Mathea hadde kjøpt en trystu – tørkestugu for korn – i Lysbakken. Etter avtale med brukeren på Enge satte de opp att stugua oppe i havnehagen, oppå Nyhågåa. Kristian var yngstebarneret og bodde heime hos foreldra. En tid da Kristian var liten bodde de i Lemshågåa, en plass like ved nordsida av en høg foss i elva. Der var det nok livat om våren. Nyhågåan ligg på sørsida av elva høgere oppe, og dermed var Kristian kommet tilbake til barndommens elv. Og det var alltid elvesus i stugua, den kunne være nokså spe om vinteren. Men den var der.

Og Kristian ble boende i Nyhågå-stugua. Han drev med gards- og skogsarbeid. Rolig som han var, hadde han et eget lag med hester, og var etterspurt til å temme unghester. Jeger og fisker var han, til og med

fluefisker. Et enkelt husvære hadde han, bare ett rom og gang. Og under krigen kunne det kanskje av og til være smått med mat og tobakk i stugua. Men Kristian var slik at han aldri klaget. Etter krigen kom det kone i huset,

Kristian og Bergitte

Kristian ble gift med Bergitte Granum.

Både som guttunge og senere var jeg ofte innom i Nyhågåstugua. Kristian hadde så godt minne, og var god til å fortelle. Når han hadde satt seg godt til rette på senga, fått fyr på den digre pipa og fortellingene kom, kunne en nok kanskje av og til fornemme litt av eventyret der mellom de røykbrune veggene. Når han fortalte om den snodige reven, lyttet jeg ekstra godt. Dette var noe det måtte tas vare på. Historia ble fortalt flere ganger. Den gir et lite glimt fra en fjern tid. Når Ola var husmann på en av Johnsgards-vangom og denne gangen arbeidet på Glømme, så var det trolig slik at husmennene ikke hadde

pliktarbeid hele året, men av og til kunne ta lønnet arbeid.

Kristian forteller: – Det va den tia vi bodde på Vanga, han far va husmeinn og arbeidde på Glømme. Det va tileg om vårn, det va hálkeføre og månjøst om mårrån. Husmeinnan bynte på låva og trykska med tusta ved fire-femtia om mårrån. Døm dreiv me slikt arbe te de vart jøst ute så døm kunne byne me nå anna. Hår evige mårrå kom det en raurev og erta på seg gardshunden. Gardshundan låg ute om natta den tia. Det såg ut som reven hadde moro tå dessa, eill kanskje de va nå mat han va ute ette. Det vart e svare spetakkel, det bar forbi låven og neover jordet, reven fyry og hunden ette. Husmeinnan stod ved låvgluggen og såg på i månjøse. E stykkjy neover e itte jordet så bratt, men så e det en bakkekant og en lang, bratt bakke neafor der att, og e flate nest. Utpå bakkekanta hekta reven se fast ti någå, og hunden strauk forbi og reiste hylan og skrikan på hálka ned den bratte bakken. Da detta hadde heinna fleire mårrår på rad, gikk ein tå husmeinnom nepå bakkekanten n'dag fer å sjå å det va reven hekta se fast ti. Det va e viuspeinning som va fastfrose e isa. Husmeinn tok tålkniiven sin og skar laus viuspeinninga, og sette ho på plass att slik at alt såg ut som før.

Mårrån ette bynte levenet att på nytt, og husmeinnan skunda se bortåt glugga. Og nå forsvant bae dyra over bakkekanten.

Men dein mårrån gikk det gali me' om Mikkel. Hunden to'n. –

Slåsetra, sett mot sør.

Foto: Jan Rybakken, 1918.

Ola T. Rybakken:

Det var en gang ei seter –

Inntil for 50–60 år sia var det stor aktivitet på setrene i Øyerfjellet sommerstid. Der ble det «ysta ost og kinna smør», som Edvard Storm synger om.

Kinning av smør var for det meste slutt tidligere, men det var ysting av ost på alle setrene, brunost – eller rauost som folk flest sa. Og det ble laget søtost, et ostslag som ble borte da den andre ystinga tok slutt.

Etter hvert som setervegene ble utbedra såpass at biler kunne ta seg fram, kom de første mjølkebilene. Det tok ikke mange årene før det var mjølkeruter over hele Øyerfjellet.

Nå er det vel bare de som husker det gamle seterstellet, som virkelig skjønner hva bilvegene og mjølkerutene hadde å bety, – ikke minst for budeiene. Det meste av slitet, med separering og ysting, ble borte. Budeiene hadde før en lang arbeidsdag, og det var ikke mye tid til kvile.

Men ikke bare budeiene fikk det lettere. Mann og hest med kjerreløst til fjells, det

kunne være slitsamt og langtekkelig. Oppover alle bakkene fra bygda og kanskje både ei mil og mere innover fjellet. Det kunne ta mest hele dagen for de som hadde lengst veg.

Med mjølkeruta ble alt så mye lettere. Nødvendige varer kunne en få med bilen. Og skulle en besøke budeia – både lørdagsfrieren og andre – kunne en ta mjølkebil som gikk fra meieriet eller butikken. Det var bare noen ører å betale, krabbe opp på lasteplanet, sette seg på mjølkespanna og bli frakta helt til setra, uten slit.

Men skal en være litt romantisk kan en si at bilvegene i fjellet tok ikke bort bare slitet, – de tok også bort den gamle seteridyllen. Stillheten. Det med å gå til fjells og etter timer komme fram til setra, det var noe spesielt, som det kan være vanskelig å skjønne for de som bare har opplevd fjellturen som bilist.

Da fjellsetrene fikk bilveg og mjølkeruter, ble mest alle heimsetrene lagt ned. I alle fall de som ikke lå ved bilveg. Mange av de gamle

heimsetrene hadde ikke skikkelig kjerreveg engang.

Ei slik seter skal det fortelles om her, Slåsetra i Sørbygda. Dit gikk det ikke kjerreveg i det hele tatt, bare et råk, en kløvsti de siste kilometrene.

Slåsetra

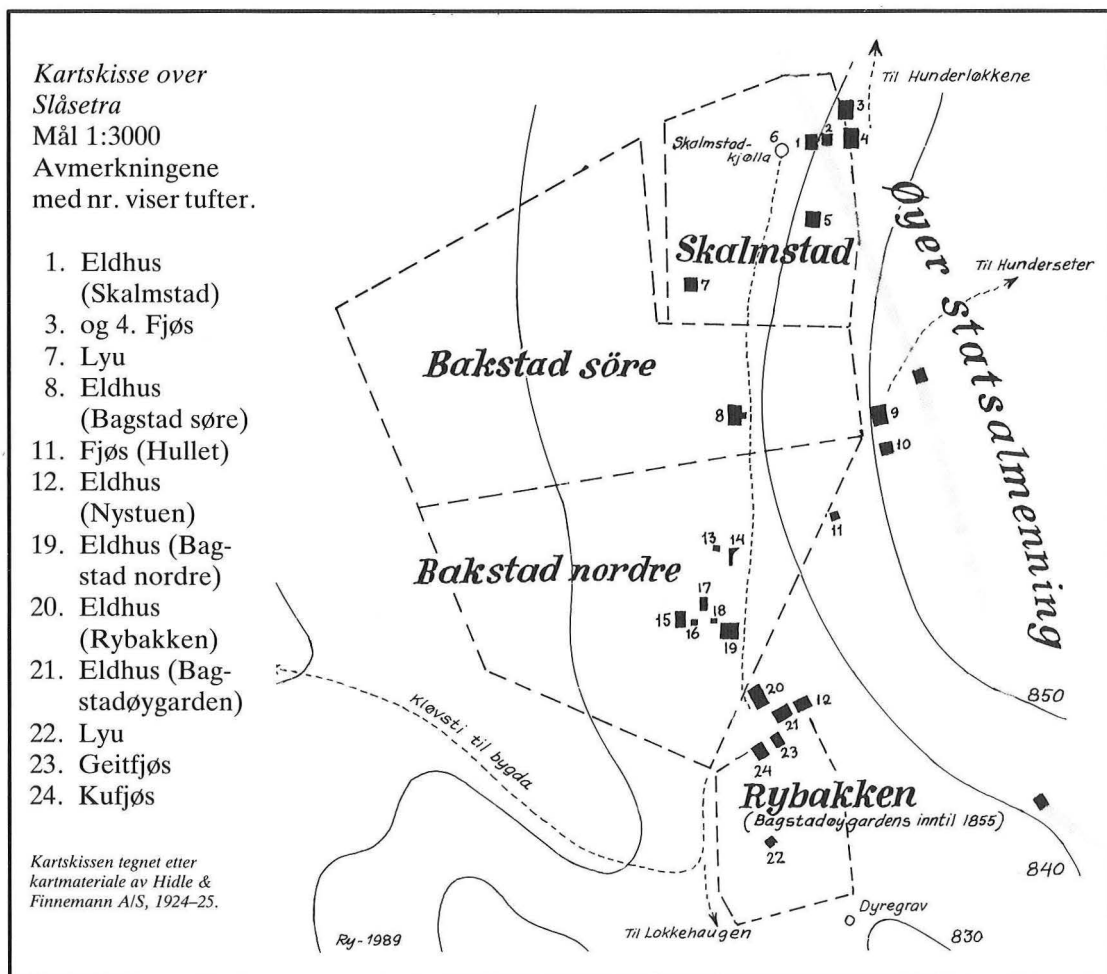
Det er mange Slåsetrer rundt om. Den det skal fortelles om her ligger – eller rettere sagt lå – lengst sør i Øyer, opp under fjellet, like ved grensa mot Fåberg, eller Lillehammer i dag.

Sjølve navnet Slåseter kommer av at setra lå på ei slå, ei slette eller «gressklædd avsats i en fjellside», skriver O. Rygh i Norske Gaardnavne. Slå – slåa, i flertall Slæ – slæen.

Det er flere Slåa og Slæen innover fjellet. Ikke så langt fra Slåsetra, ved Hundersetervegen – ligger Vesleslåa, eller Lilleslåen som det står på et gammelt kart.

I likhet med mange andre heimsetrer har ikke Slåsetra vært i bruk på lenge. Det er over 50 år sia den ble lagt ned. Hvor lenge det er sia den ble tatt i bruk er det ingen som vet. Det var Bagstad-gardene og Skalmstad som hadde setrer der aller først. Etter som det fortelles kom heimsetrene først i bruk – før fjellsetrene. Og da vi vet at både Bagstad og Skalmstad hadde setrer på Hundersetra allerede på midten av 1600-tallet, kan vi rekne med at Slåsetra kan være tatt i bruk for både 300 og 400 år sia.

Hvem som kom dit først? Det må bli gjet-

Fra Slåsetra, sett mot nord.

Foto: Jan Rybakken, 1918).

ting, trolig kom de nevnte gardene der omtrent samtidig. Det var både gråbein og bjørn den tida, da var det tryggere med flere på samme setra. Slåsetra lå i et sameie, gnr. 3, bnr. 9, og var utskilt fra Bagstad. Noe kan imidlertid tyde på at Skalmstad var der først, – Skalmstad-kjølla. Den eneste vasskjølla på hele setra. Den ligger bare noen få meter fra der eldhuset på Skalmstadsetra engang sto, – rester av grunnmuren og peisfoten vises ennå.

Terrenget rundt Slåsetra er kupert og ulendt, uryddig. Der er stein og steinurer rundt setra på flere kanter. Og det er myrer av ymse slag, og som har navn deretter: Blautmyra, Turrmyra, Tuvmyra, Langmyra, og sør for setra, Dipilmyra, myra det sto skrekk og uhygge av. En gang et vatn som gjennom århundrene var blitt overgrodd. I dag delvis med trær på, vass-sjuke trær. Myra var «botnlaus» var det sagt, med svarte vasshøl – dipiler. Mange dyr har mista livet der gjennom tidene, hester, kyr og geiter, – kanskje mennesker, var det sagt.

Men det finst også fine partier rundt Slåsetra. Mose- og røslynkledd svaberg er det

både ovenfor og nedafor setra. Og i sør over grensa ligg Turthaugene.

Som nevnt var det Skalmstad og Bagstadgardene som hadde setrer der fra først av. Hunder hadde også hatt seter der, men den lå for seg sjøl, noen hundre meter lenger nord og litt lenger opp i lia. Denne setra ble nok lagt ned tidligere enn de på sjølve Slåsetra, trolig da Hunder slutta å setre på Hundersetra, og fikk seter på Akksjøsetra. Men seterløkka var nok i bruk lengre, ja, de fikk seg til ei ny løkke der også. Sjøl om løkkene vokste igjen med skog, ble stedet kalt «Hunderlykkjene». På et kart fra 1875 står det «Hunders nyløkke». Bagstadøygarden hadde også seter på Slåsetra først på 1800-tallet, men den kan godt være eldre.

Bestemor mi, Johanne, fortalte at Nystuen, en annen husmannsplass under Bagstad nordre, også hadde hatt seter der. Tufta etter denne setra ligger like ved tufta etter Bagstadøygardsetra. Hun fortalte også at plassen Hølet (Høgset) hadde hatt et fjøs med plass til 2 kyr, halvveis gravd inn i en

bakke der. Tufta synes ennå, gjemt mellom grantrærne. Det finnes flere rester etter tuffer rundt omkring på det som en gang var setervollen, men det er ingen som lenger vet hva som har vært der eller hvem som åtte det.

På en kartskisse over Slåsetra, som finnes på side 56, er rester etter hustufter som er synlige, tegnet inn. (Takk til Svein Ensby for hjelp med oppmålingen).

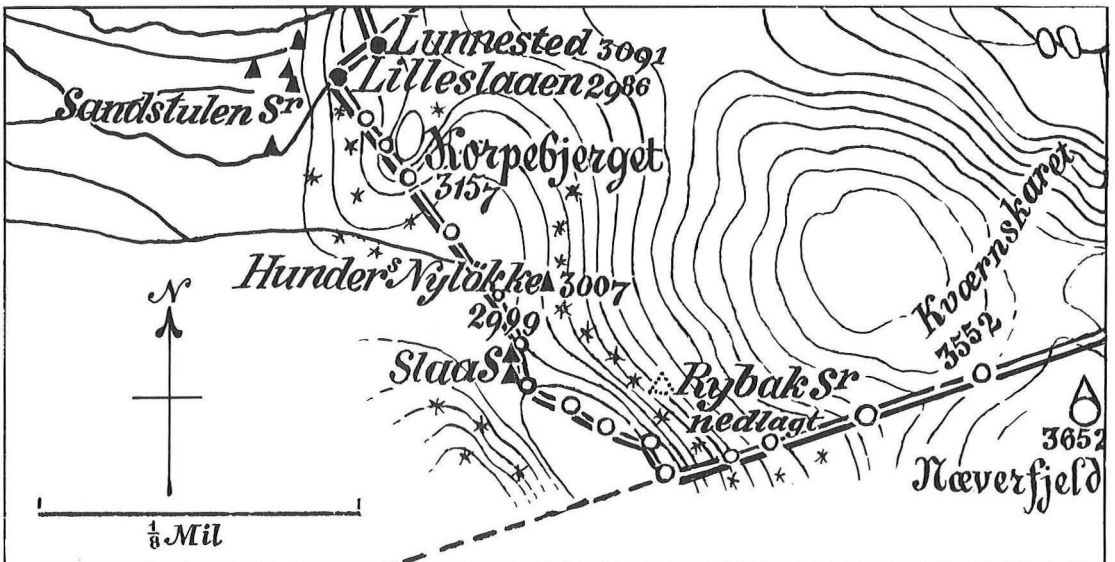
Begge Bagstad-gardene slutta å bruke setrene sine i Slåsetra på slutten av 1800-tallet eller deromkring. Det er fortalt at eldhuset som Bagstad søre hadde ble solgt til Grimsrud, og ble satt opp igjen på Hundersetra. Likedan skal eldhuset til Ensby på Hundersetra være kommet fra Slåsetra, fra Bagstad nordre.

Skalmstadsetra var nok i bruk noe lenger. Så sent som omkring 1920 var løkka inn-

gjerda og den ble slått hver sommer, men seterdrifta var slutt tidligere. Det eneste en vet om husa der, var at geitfjøsset visstnok ble flytta til Skalmstadsetra på Hundersetra. Lyua ble revet ned i 1960-åra.

Den gamle Bagstadøygardsetra ble i 1853 solgt til Erland Midtskog, som igjen solgte den til Torger Rybakken i 1855. Salget omfatta også ei seterløkke på Hundersetra, som tidligere også hadde tilhørt Bagstadøy-garden.

Før Torger kjøpte Øy-gard-setra på Slåsetra, hadde han og kona hans, Gjertrud, hatt ei lita seter som han sjøl hadde satt opp 15–20 år før. Denne setra lå 3/4 kilometer sør-vest for Slåsetra, oppe i lia under Kvannskaret. I dag er det vel bare noen ganske få som vet hvor denne setra lå, men den er avmerket på et almenningsskart fra 1876 som «nedlagt».

==○== Almenningsgrense.

Etter kart tegnet av kapt. J. Sejersted i 1875–76.

Rybak-setra

Det eneste som finnes igjen av denne setra er en liten murrest der eldhuset sto. Det var her Torger Olsen (1793–1875) fikk lov å sette seg opp seter engang omkring 1830–40. Det har vært sagt at han fikk lov til det for at han skulle jage vekk Fåbergs-kyr som kom over på Øyer-sida av grensa.

Som sagt tidligere var det utrygt både for gråbein og bjørn, og det var mange som gjette dyra sine på beite. Det var harde tider, og kamp om føda både for folk og fe. Det var harde folk også. Det ble sagt at Fåbergs-gjeterne gjette dyra sine rundt Rybakk-setra og var til stor plage. Gjertrud og Torger ble nok glade da de fikk kjøpt seter på Slåsetra.

Da ble det slutt med å bruke Rybakk-setra, Gammelsetra som den ble kalt senere. Husa ble revet ned og dratt på skikjelke over fjellet til Hundersetra. Husa ble satt opp igjen der, og både eldhuset og kufjøset står der fortsatt. Det er trolig at det var sønnen, Ole, som flytte seterhusa dit. Det kan høres svært slit-samt ut å dra tømmeret på skikjelke opp de bratte bakkene og over fjellet, og det var det nok også. Men dette med å bruke skikjelke var vanlig for husmenn og småårsfolk den tida. Torger hadde ingen hest og han var ikke husmann, men han likte å klare det meste sjølv. Han var sterk, og det kunne nok trengs. Bestemor fortalte at han bar ostgryta på ryggen til og fra setra – vår og haust. Han hadde gryta kvølvd over børa han hadde på bakmeisen.

Slåsetra i 1930-åra

Heime på Rybakken brukte vi Slåsetra omkring 30 år etter de andre setrene der var lagt ned. Vanligvis flyttet vi dit med buskpen i midten av juni. Det var en dryg veg fra Baklia om Øyer-brua, kongsvegen sørover til Granrud, opp gjennom bygda forbi Neremo og Mo, Mosgutua rett oppover, forbi Opp-

Bruna klar for seterreise i 1918.

heim og videre sør og oppover i skogen, forbi Nestingsetra, Stubbrudsetra, Bjørgesetra og Sandstulen og videre gjennom skogen til vi kom fram på de åpne, gamle seterstulene på Slåsetra.

Far, som kjørte flyttelasset, måtte holde

*Ett av de siste foto fra Slåsetra mens den var i bruk, kanskje i 1937.
Olga og Liv Rybakken. Svarta i forgrunnen.*

seg til kjerrevegene. Ofte kjørte han over Hunderbrua og tok oppover ved Fossegarden, opp Hundergutua og forbi Ile og Ilhau- gen, Ilhavninga og Dølda. Midtvegs mellom Dølda og Sandstulen var det slutt med å bruke kjerra. Der var vegskillet, Vegaskjø- let. Derfra var det bare kløvsti til Slåsetra. I ei stor gran der hang kløvmeisene og kløvsad- len fra år til år, og det var bare å spenne fra kjerra og laste om til kløvmeisene. Det tok omlag 3/4 time opp til setra, og var det mye på kjerrelasset kunne det bli to kløvturer.

Sjølvs om det var ensomt på Slåsetra som- merstid, var det hygge og glede når noen kom innom. Det kunne være noen som var på hesteleding eller det var noen som var på heimtur fra Hundersetra, som la turen over Slåseterfjellet og kom innom. Det var oftest av dem som hadde hatt seter der før.

Mye venting ble det på oss ungene når vi ventet far eller andre heimefra lørdagskvel- den. Når far kom var det ofte for å hente ost. Da hadde han med seg ferdigkappede ostkas-

sebord og ostpapir. Dette med å pakke inn ost og pakking i kasser var det far som gjorde, og det skulle gå nøye for seg. Først ble hver ost stemplet med et eget stempel med num- mer som viste hvem produsenten var. Deret- ter ble hver ost omhyggelig pakket inn og lagt i kassene. Det gikk 12 firekilos oster i hver kasse, om jeg husker rett.

Søndags ettermiddag var det «leva vel», da far og Svarta med kløva dro mot bygda. Ett kvarter etter de var gått fra setra, gikk mor og vi ungene bort på haugen nord for seter- huset. Derfra kunne vi se ned til ei åpen glenne i skogen nedafor Langmyra. Der var det fast vinkeplass for de som skulle heim. Vi kunne se de lyse ostkassene i kløvmeisene straks de kom fram i glenna.

Ellers skifta dagene på setra med været. Det var sol og høg himmel, gauken gol og fluer og klegg surra, mens velnøyde kyr lå på stulen og jorta. Men det kunne også være dager og netter med dundrende tordenvær og høyljende regnvær. Jeg vet knapt om noen

Kufjøset på Rybakk-setra – det eneste huset som står att på Slåsetra (1989). Foto: Ola T. Rybakken.

plass som tora slår verre. Det kunne være mørke høstkvelder da kyrne ikke kom til rett tid. Da gikk mor bort på haugen sør for setra og lokka. Mor var flink til å lokke og hadde kraftig lokkerøst.

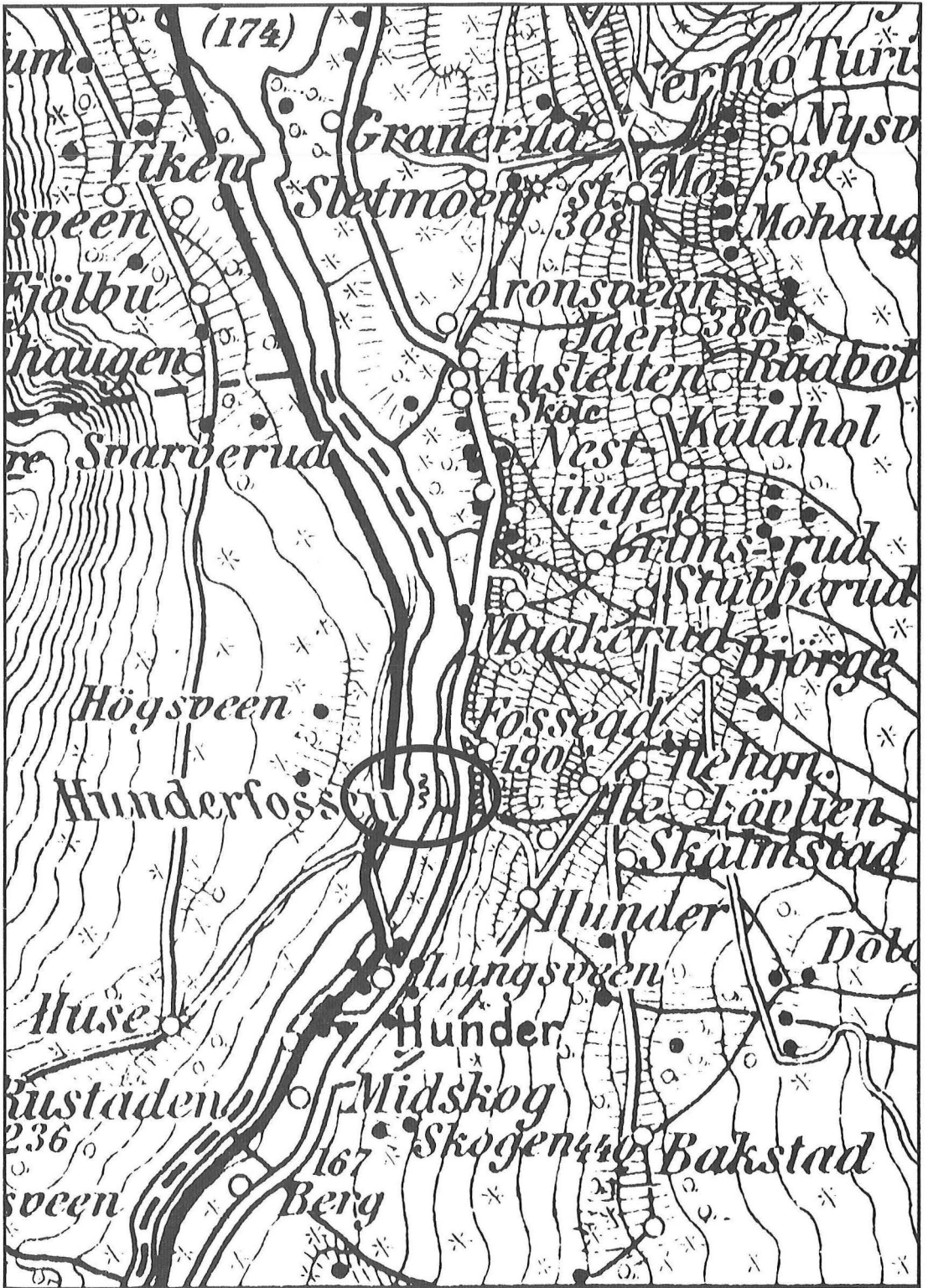
Idag står skogen tett der den gamle Rybakksetra lå, og likeså på Slåsetra der de gamle seterløkkene og stulen er grodd igjen med skog.

Det er vemodig for den som har opplevd Slåsetra da den var i bruk å besøke den i dag. Alle husa er borte, unntatt kufjøset. Eldhuset ble revet ned og flytt ned i bygda.

Det er stille på Slåsetra nå. Det høres ikke ku-raut eller mekring fra geitflokken. Det høres ikke dur fra separatoren, eller bjølleklonk fra fjøset. Og det er ingen som sier «leva vel» når du går ...

Lyua på Slåsetra

Hunderfossen og kommunegrensa

Hvor gikk grensa mellom Fåberg og Øyer ved Hunderfossen for 200 år sia? Begge sider av elva lå i Øyer sogn, i følge gamle papirer.

I arbeidet med artikkelen om Stor-Ofsen, som står i dette heftet, har det vært nødvendig å få adgang til arkivstoff fra 1789–1792.

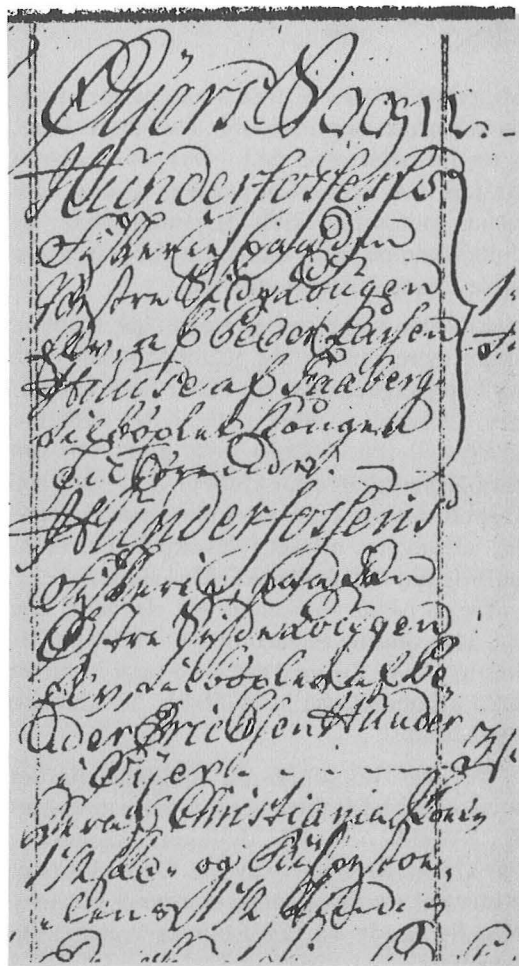
I dokumentene fra Statsarkivet i Hamar og Riksarkivet som omhandlet skadetakster og rettsbehandling om skattefritak etter flomskader, er det en opplysning i papirene som både er interessant og merkelig. Fiskeriene på begge sider av Hunderfossen er oppgitt å ligge i Øyer. Da blir spørsmålet: Hvor gikk grensa når den ikke gikk midt i fossen? Spørsmålet får stå ubesvart her, men la oss se på formuleringen i de gamle papirene.

Det aller første som er oppført i skadetaksten for **Øyer sogn** er «Hunderfossens Fiskerier paa den Vestre Side Lougen Elv, af Peder Larsen Huuse af **Faaberg** tilbøxlet, Kongen tilhørende ...»

Går vi så til lagrettens behandling om skattefritak for garder i Fåberg, 13. november 1789, står det blant annet: «Reqvirenten Peder Larsen Huuse af **Faaberg**, som er tilbøxlet dette Fiskerie, af Skyld 1 Bd. Fisk i **Øyers Sogn** beliggende og Hans Majestet tilhørende ...»

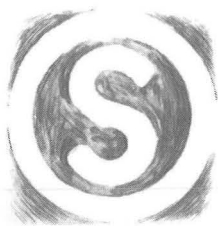
Det tredje dokumentet er fra Fogedregnskaper Gudbrandsdalen, 31. desember 1792, i «Beregninger over den Skatte-Frihed, som efterskrevne Gaarde i **Øyer Prestegjeld** af Gudbrandsdalen ...» I denne oppstillingen går det fram at «Ensbye og Hunderfossens Fiskerie paa den Østre Side Lougen Elv» har fått skattefrihet i 5 år, mens «Hunderfossen Fiskerie paa den Vestre Side Lougen Elv» har fått skattefrihet for 10 år.

Det har ikke blitt anledning til å granske dette nærmere, men det virker noe eiendommelig at Huse i Fåberg, som eide jord- og

skogområdene på vestsida fra Øyergrensa ved Klopphaugen og sørover, ikke skulle eie grunnen der fiskeriene var, men papirene sier noe annet.

Alle tre stedene det er sitert fra står det tydelig at Huse i Fåberg har fiskeri som ligger i Øyer, og at fiskeriet ligger på vestsida av Lågen. Men hvor gikk grensa da? Det er vel ingen tvil om at grensa både på nordsida og sørsida av Hunderfossen gikk midt i elva?

Skiklubben «Samhold»

Aktiv gutteklubb med kort liv

Midtvinters 1936–37 fikk to unggutter i Baklia idéen å starte gutteklubb. Hva slags klubb, – og formålet med den – var noe uklart i starten. Det vesentlige var å få til noe. Det første møtet ble holdt 3. januar 1937, og deltakerne på dette møtet var ikke flere enn at de kunne telles på en hånd.

Alle var enige om at navnet på klubben skulle være «Samhold». Klubben skulle også ha håndskrevet avis, og heller ikke her var det uenighet. Avisen skulle hete «Viljen». «Samhold» og «Viljen» lovte godt, selv om formålsparagrafen for klubben ikke var klar. Det ble diskutert om det skulle innøves sketsjer, arrangeres utflukt (Nevelfjell eller Hokna!) og om det skulle avholdes skirenn.

De to første forslagene ble det aldri noe av, men skirenn ble arrangert, – allerede 21. februar 1937. Og med dette var også formålet med klubben klart, – skiklubb. Skiklubben «Samhold».

Det var hopprenn på Klopphaugjordet med over 20 deltakere, og langrenn med start fra Rybakken med 11 deltakere. Dommere var Oskar Brenne og Sverre Opjordsmoen. Referatet fra dette første skirennet ble selvfølgelig sendt til Lillehammer-avisene. Se faksimile.

Det kan forresten nevnes at de som startet i kl. D den gangen var alle under 10 år. I dag nærmer de seg pensjonsalderen. Klubbens overskudd etter rennet var 2 kroner og 49 øre.

En måned seinere var det nytt skirenn. Denne gangen var det spesielt langrenn med start og innkomst ved Rusten. Denne gangen startet 8 gutter og 6 jenter. Gutteløypa var 8–9 km og jentenes 4 km.

Dette første halvåret var det hyppig møteaktivitet i laget. Fra starten i januar og

Skirenn i Øyer.

Skiklubben «Samhold» i Øyer hadde skirenn i Klopphaugbakken søndag.

Langrenn, klasse A, 14–17 år: 1. Ole Kolbu 29,48, 2. Johan Neremo 30,30, 3. Per Rusten 30,35, 4. Arve Eriksen 30,55, 5. Arne Johnsgård 31,05, 6. H. Klopphaugen 31,18.

Kl. B, under 14 år: 1. Arne Rusten 35,32, 2. Viktor Torgersen 36,38, 3. A. Kolbustuen 37,22, 4. Ola Sletten 37,30, 5. Olav Løken 38,32.

Spesielt hopprenn, kl. A: 1. Konrad Haugen, 2. Jørgen Rybakken, 3. Leif Haugen.

Kl. B: 1. Alfred Husemoen, 2. Per Sveen, 3. Bjarne Hansen, 4. Trygve Råbel, 5. Johan Haugen, 6. Sigmund Rindal, 7. H. Klopphaugen.

Kl. C: 1. Kåre Brenne, 2. Ola Sletten, 3. Olav Løken, 4. Arne Rusten, 5. Viktor Torgersen, 6. Hans Rognstad, 7. Ole Rognstad.

Kl. D: 1. Odvar Torgersen, 2. Simen Løken, 2. Arne Pettersen, 3. Paul Løken, 3. Arne Sletten, 4. Johan Rybakken, 4. Johs. Rusten.

Som dommere fungerte Oskar Brenne og Sverre Opjordsmoen.

Klipp fra Laagen, 24.2. 1937.

Dugnadsgjeng i Rustbakken høsten 1940.

Sittende fra venstre: Sverre Pettersen, Kristian Sundby, Arne Rusten, Viktor Torgersen.

Stående: Albert Kolbustuen, Kolbjørn Floberghagen, Ola Rybakken, Per Rusten og Ola O. Sletten.

Herman S. Pedersen står bak kameraet.

fram til mai ble det avholdt 9 medlemsmøter og 1 styremøte.

Sjøl om Samhold drev litt med fotball og svømming, var Samhold først og fremst en skiklubb. Både vinteren 1938–38 og 1938–39 ble det arrangert flere skirenn i Baklia, – langrenn. I disse rennene var det også deltakere fra et tilsvarende lokallag ved Hunder, Tyttbærskogen idrettslag.

Det var ikke så mange penger blant folk i 1930-åra, og det var det heller ikke blant Samhold-medlemmene. Men så var det heller ingen kravmentalitet. En måtte sjøl få noe i gang og ordne med økonomien. Medlemskontingenten var 50 øre for året, og med

15–16 medlemmer ble det ikke store årsbudsjettet akkurat. For å bedre økonomien ble det arrangert dansefest på Dokka en vakker vårkveld. (Dokka lå ved Baklivegen, like sør for jordene på Nymoen.) Sigurd Viken og Arne Johnsgaard sørget for musikken, og Mina Branborg sto for kaffesalget. Kaféen var ved kvilebua, tilhørende Sigurd Stenersen, som eide første jordet der. Overskudd: 18 kroner og 81 øre.

Det var ingen skikkelig skibakke i Baklia i den tida. Det var en del hopping i Gamlehjemsbakken, Pottaskehusbakken ved Sletta, Myromsbakken i Rybakkjordet og i Vikjordet og i Klopphaugjordet, men ingen

av disse var «skikkelig» hoppbakke. Da var det at Samhold-gutta fant ut at like nord for Rybakkjordet, i skogen tilhørende Rusten, var det ideelt å anlegge en hoppbakke. Det ble gjort avtale med Paul Rusten og Sigurd Pettersen om grunn. Og det var ikke lenge før dugnadsarbeidet ble satt i gang. Dette var begynnelsen til det som i dag er Rustbakken. Selv om den både er blitt utbedret og forlenget i seinere tid, ble den gjort ferdig og var i bruk før alt idrettsarbeid ble lagt ned under krigsåra. Samhold kom ikke i gang igjen etter krigen. Mange av medlemmene hadde flytta fra grenda og bygda. Øyer Idrettslag overtok skibakken, foretok utbedringer, monterte lysanlegg m.m., slik at Rustbakken nå kan feire 50-årsjubileum som «ordentlig» bakke.

Samhold dreiv som nevnt med vinteridrett, men det må nevnes at en gang kunne Samhold stille fotballag og hadde kamp mot Øyer B-lag. Det var sommeren 1938. Samhold vant 2-0. Laget besto av: Ole Kolbu (målmann), Sverre Opjordsmoen, Sigurd Viken, Steinar Opjordsmoen, Stener Johnsgaard, Per

Rusten, Kolbjørn Floberghagen, Alf Floberghagen, Magne Johnsgaard, Eivind Sveen og Fridtjof Halvorsen (Varg, Oslo).

Dommer var Martin Bjørli. Billetttinntekten var 5 kroner og 15 øre.

De første medlemmene i «Samhold» var Herman S. Pedersen, Ola T. Rybakken, Jørgen Rybakken, Kristian Sundby, Arne Johnsgaard, Viktor Torgersen, Sigurd Viken, Arne Rusten og Per Rusten.

Senere medlemmer, som en vet om (medlemsliste mangler): Per Sveen, Gudbrand Rusten, Kolbjørn Floberghagen, Stener Johnsgaard, Alf Floberghagen, Leif Haugen, Fåberg, Magne Johnsgaard, Albert Kolbu-stuen, Sverre Pettersen og Johan Haugen, Fåberg.

Flere av disse er gått bort, – og de andre er vel pensjonister som kan se tilbake på ungdomsårene før krigen, med hyggelige minner om Samhold-tida.

Ry-

Litt om en snekkersvenn og et svennebrev

Den 17. oktober 1825 ble det født en gutt på en av Høvren-gardene. Foreldrene var Ole Pedersen og Marit Tronstdatter f. Hage-løkken. Gutten fikk navnet Tron etter beste-far sin på morssia.

Etter det som ble fortalt var gutten døv-stum, men han hadde godt handlag for snek-kering, og kom i snek-kerlære hos snekker-mester C. Abrahamsen i Christiania.

Det var sikkert ikke så enkelt for en døv-stum gutt å dra den lange vegen inn til hovedstaden, men han klarte seg gjennom læretida og tok svenne-prøven i 1851.

Men senere ble han sjuk og måtte ta på hjemvegen til Øyer. Da han kom til Lilleham-mer døde han, men svennestykket hans – en kommode i bjørk – og svennebrevet er fortsatt i familiens eie.

Ry-

Oldermand og Bisidder

ved

Snedker-Lauget

i Christiania

Gjøre vitterligt: At

25 Aar gammel, født i

og udlært hos

Medhold af Bestemmelserne i Lov om Haandværksdriften af 15de Juli 1839 godtgjort:

- 1) at have forfærdiget det befalede Svendestykke,
- 2) at kunne regne og skrive,
- 3) at være i Besiddelse af den for en Snekkersvend udfordrendes Færdighed i Tegning, hvilket Skitse er legitimeret ved hosföiede Attest fra Directionen for den Kongelige Norske Tegne- og Kunstskole i Christiania.

Da saaledes har godtgjort at være i Besiddelse af de Egenskaber, som udfordres for en duelig Snekkersvend, saa have vi ladet ham, som saadan, indskrive i Christiania Snedkerlaug, og til Beviis derom udfærdiget nærværende

Lærebrev.

I det vi herved anbefale Snekkersvend til Arbeide saavel her i Byen som andetsteds, erkjende vi os beredvillige til at gjengælde enhver Velvillie, der i saa Henseende vises ham.

Til Bekræftelse have vi egenhændigen underskrevet dette Lærebrev og forsynet samme med Laugets Segl.

Christiania den

18 51.

A. Gynderød

Bisidder.

Abrahamsen

Oldermand.

P. A. Salog

Bisidder.

P. A. Salog
Laugsekriver.

For Lærebrevets Udfærdigelse er betalt:

Til Oldermanden . . . 60 Skill.
- Laugsecassen . . . 60 -

1 Spd.

Er een Speciedaler.

Abrahamsen
Oldermand.

Turisterne og nordmønderne

«Grindstorm i Gudbrandsdalen», heter denne tegningen som forteller både om veiforholdene i gamle dager og om en egen form for «bompenger». Tegningen er laget av Carl F. Diriks (1814–95) som var fyrdirektør 1855–81. Fra sine mange reiser laget han en rekke humoristiske pennetegninger.

Under denne overskriften sto følgende formående artikkel å lese i bladet *For Hus og Hjem* den 3. juli 1904.

I gamle fotefar frisker den oppatt – 85 år etter –

Den store turiststrøm aarligaars bringer nok landet store inntægter, men den forsimpler og frister til spekulation over evne vor af naturen saa beskedne og nøisomme befolkning. Det blir mere og mere «jobbere», som staar med luen i den ene haand og den anden fremrakt for at modtage drikkeskillingen, straks et menneske med et fremmed utseende viser sig. Det gaar tilbake med den høit lovpriste gjæstfrihed, den uegennyttige gjæstfri-

hed. Den er snart en saga blot i vore turisttragter, hvor bønderne bygger op det ene hotelpalads flottere end det andet og uden blusel forlanger de stiveste priser for en opdækning halvt hotel- og halvt bondemanér.

Den blir mere og mere en saga blot den gode gamle tid, da en træt vandrer for en slik kunde faa overnatte i en bondestue og faa sig en ret kraftig landsens kost tillivs. Nei nu koster det «flesk», og anretningen tropper op med opsatte servietter i ethvert aldrig saa tarveligt skydsskifte i turistruterne.

Enhver nogenlunde ærekjær nordmand maa ærgre sig, naar ham læser, at barna paa Tromsø løber efter turistene med raabet «Give me a penny», og naar han erfarer,

hvad **norske** bønder kan forlange af **norske** soldater, som er ude maa manøvre. Ifjor hændte det, at Kristianssandske brigades underofficersskole havde udmarsch op igjennem Sætersdalèn. I en korrespondance til et blad fortaltes det, at en bonde etsteds havde forlangt 2 kroner for en melkeringe, som tog 4 liter!

Sikkerlig en frugt blandt de mange af turisttrafikken.

Men hvis ikke vor befolkning i turiststrøgene rever seilene en smule, kan det snart blive temmelig smaat med Norges omdømme som turistland. For ordsproget «Alt med maade» bør ikke mindst komme til anvendelse, naar det gjælder at tjene penge paa turiststrømmen.

Ellers turde det hælde, at ogsaa denne næringskilde kunde udtørres.

Etterord

Fra redaksjonen rettes det takk til alle som har bidratt med artikler og opplysninger, eller lånt oss billedstoff til heftet. Likeså takkes fotograf Stavseth ved De Sandvigske Samlinger for god bistand – samt Dale-Gudbrands Trykkeri for hensynsfullt samarbeid med amatører.

I alle fall er historien forlenget med nok et år for oss alle siden forrige «I gamle fotefar». Et nytt årstall med krav på sitt eget historiehefte er i anmarsj. Og eget hefte håper redaksjonen det nye året får ved at bygdafolk og andre gir næring til det i form av stoffbidrag. Det er så mangt som bør komme mellom permer til bevaring for ettertid.

En stor del av neste årshäfte vil bli forbeholdt stoff fra siste krigen. Hendelser av ymse art fra krigshandlingene våren 1940, samt liv og lagnad for folk i Øyer og Tretten under okkupasjonsåra er derfor av stor interesse.

Med dette takker redaktørene for denne gangen og håper på positive treff – og mange interessante fotefar også i 1990.

